

SOCIETATEA DE MÂINE

REVISTĂ SĂPTĂMÂNALĂ PENTRU PROBLEME SOCIALE ȘI ECONOMICE

Anul I
N-rul 25

Comitetul de direcție: Vasile Goldiș, D. Gusti, Mihai Popovici, Gh. Bogdan-Duică, Ioan Lupaș, Onisifor Ghibu, V. C. Osvadă, Radu Dragnea și Ion Clopoțel

Exemplarul 12 lei

CLUJ, DUMINECĂ 5 OCTOMBRIE 1924

C U P R I N S U L :

- UNITATEA NAȚIONALĂ : Basarabia și Sovietele . Dr. D. Ciugureanu
- PROBLEME SOCIALE : Psihologia diferențială și A. D. Xenopol . . . . . R. Demetrescu
- ACTUALITĂȚI : Conferința dela Sinaia a Alianței universale pentru înfrățirea popoarelor prin biserică
- Sarea pământului . . . . . Onisifor Ghibu
- Portrete besarabene ; dr. Daniil Ciugureanu . . . . . Horia Trandafir
- Onisifor Ghibu
- INVĂȚĂMÂNT, EDUCAȚIE : Invățământ unitar și învățământ diferențiat . . . . . Petru Ilcuș ✓
- DISCUȚII LITERARE : N. Davidescu (Aspecte și direcții literare) . . . . . Gh. Bogdan-Duică
- SĂNĂTATEA PUBLICĂ : Organizarea sănătății publice la noi . . . . . Dr. Apostol
- Alcoolismul in Transilvania . . . . . Dr. S. Manuilă
- PROBLEME ECONOMICE : Două concepții (capitalisto-burgheză și industrialo-agricolă) . . . . . Vasile C. Osvadă
- CRONICA TEATRALĂ : „Viforul“ de Delavrancea . George Șerban
- CRONICA SPORTIVĂ : Sportul de astăzi . . . . . A. B.
- CRONICI DIVERSE : Soarta orașelor. — Prelegerile despre Societatea Națiunilor la Universitatea din București. — Prințul Carol despre mișcarea culturală. — Conferințe economice. — Flota comercială mondială. — Falimente. — Literare. — Săptămâna economică (O soluție a crizei economice, Marii industriași, Valoare-aur, Piața economică și financiară, — Bibliografie.

REDAȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA: CLUJ, PIAȚA UNIRII NR. 8.
Abonamente: pe un an 600 lei. Autorități și întreprinderi particulare 1000 lei. Funcționarii publici, preoții și învățătorii 500 lei. Pentru streinătate, abonamentele sunt îndoite: In America 10 dolari. Abonamentele se plătesc înainte, pe cel puțin o jumătate de an.

SOCIETATEA DE MĂINE

REVISTĂ SOCIAL-ECONOMICĂ

Comitetul de direcție: Vasile Goldiș, D. Gusti, Mihai Popovici, Gh. Bogdan-Duică, Ion Lupaș, Onisifor Ghîbu, Vasile C. Osvadă, Radu Dragnea și Ion Clopoșel.
Colaboratori: I. Agârbiceanu, T. Albani, D. Antal, N. Bagdasar, A. Banciu, A. P. Bănuț, dr. L. Borcea, dr. Al. Borza, Tr. Brăileanu, N. Buta, A. Buteanu, S. Cioran, Al. Ciura, A. Cotruș, I. Cristea, N. Dașcovici, S. Dragomir, I. Duma, A. Esca, M. Florian, I. Flueraș, V. Ghidionescu, N. Ghiulea, N. Hoiescu, Ovidiu Hulea, dr. Axente Iancu, dr. Iacobovici, Petru Ilcuș, Emil Isac, D. B. Ionescu, Iosif Jumanca, dr. C. Lacea, I. I. Lapedatu, dr. Aurel Lazăr, dr. A. Magier, ing. Macșai, Aug. Maior, dr. Sabin Manuilă, Simeon Mehedinți, Stefan Meșeș, dr. Iuliu Moldovan, dr. Zaharia Munteanu, Teodor Neș, Ion Nandriș, Zenovie Paclișanu, Horia Petra Petrescu, Ecaterina Pittiș, dr. Gh. Popovici, Septimiu Popa, Ghiță Popp, dr. Gh. Preda, dr. Octavian C. Pușcariu, Sextil Pușcariu, I. Rem. Anselme, Ion Iosif Schiopul, Valeriu Seni, dr. Gh. Sglîmbea, Victor Stanciu, Vasile Stoica, dr. M. Șerban, G. Șerban, F. Ștefănescu-Goangă, Const. Sudețeanu, inginer Șulufiu, Gavril Todica, D. Tomescu, Isaia Tolan, dr. Aurel Voina, D. Voina, dr. Ion Voinea, T. O. Vornic, dr. N. Zigre.

Reprezentanți în provincie:

Oradea-Mare: prof. Iosif Pogan
Cernăuți: prof. dr. Vasile Gherasim
Arad: ziarist Laurențiu Luca
Alba-Iulia: prof. Horia Teculescu
Blaj: prof. Alex. Lupeanu și Ștefan Pop
Turda: prof. Teodor Murășanu
Brașov: ziarist Vasile Munteanu
Ludoșul de Murăș: protop. Romul Popa
Lugoj: Pavel Grecu (redacția Cartea Satelor)
Timișoara: ziarist Octavian David și Valeriu Linca
Careii-mari: prof. Ghergariu

În București: Gh. Vlădescu-Răcoasa.

În Paris: Petru Drăghici și Andrei Oțetea.

Județul Făgăraș: preot Mircea Tomas

(Tohanul-vechiu)

Sibiu: prof. Gh. Maior și Elie Măgean

Târgul-Mureș: Traian Popa

Maramurăș: I. Birlea și dr. V. Filipciuc

Mehadia: Coriolan Buracu

Hațeg: prof. Ștefan Gherman

Sfântu-Gheorghe: dr. Ioan Popa

Cohalm: protop. Emilian Stoica

Beiuș: protop. Petru E. Papp

Poiana-Sărată (Săcuime): pr. I. Rafiroiu
Seliște: prof. Alex. Iosof.

Bibliografie

Dr. Vasile Stan: Anuarul școlii normale „Andrei Șaguna“, Sibiu, pe anul școlar 1923/24.

Virgil Șotropa: Două tablouri istorico-statistice din anii 1714 și 1733, privitoare la preoți români de pe valea Someșului, București, Cartea Românească 1924.

Anton Valentiny: Morfologia complexă a limbei române (colecție de exemple gramaticale) pentru dicționarele român-maghiar și maghiar-român ale d-lui dr. Chereșteșu Cluj, Tip. Corvin, 1924.

Cristofor Epure: Anuarul școlii industriale de ucenice din Cluj, pe 1923/24.

Convorbiri Literare: Anul 56, pe Iulie și August. Editura Socec, București.

Viața Românească: Anul XVI, No. 8, August. Iași.

A apărut în editura: „CARTEA ROMANEASCĂ“ Cunoștința foloșitoare Seria B. No. 7 Morcovul și alte legume de P. Rosiade. Prețul Lei 3.

RECLAMELE

sunt cele ce apar

CELE MAI BINE PLĂSATE

în populara

revistă săptămânală

SOCIETATEA
DE MĂINE

Banca Centrală pentru Industrie și Comerț S. A. Cluj, Str. Regina Maria 3 -- Secția Cereale

Cumpărăm pelângă prețul cel mai convenabil sămânță de trifoiu și luțernă

Rugăm pe proprietarii respective producției de astfel de semințe ca să ne ofere aceste trimițându-ne proba, indicându-ne cantitatea de care dispun precum și prețul ce doresc a-l obține. — Acelor producători cari ne vor vinde nouă produsele lor în semințe de trifoiu și luțernă, ne obligăm a-le decuscita (elibera de mătase) 10% din cantitatea vândută nouă, spre a însemăna semințe curățite.

Curățirea o vom face cu cele mai moderne mașini

SOCIETATEA DE MÂINE

REVISTĂ SĂPTĂMÂNALĂ PENTRU PROBLEME SOCIALE ȘI ECONOMICE

Editor și redactor-șef:
ION CLOPOȚEL

REDAȚIA:

PIAȚA UNIRII No. 8. — TELEFON 308.
CLUJ, DUMINECĂ 5 OCTOMVRIE 1924

Anul 1

N-rul 25

EXEMPLARUL 12 LEI

Basarabia și Sovietele

Una din problemele cele mai grave, care preocupă în mod deosebit opinia publică românească, este fără îndoială chestia Basarabiei. De câteva luni de zile această chestie se dezbate în presă și în diferite cercuri politice dela noi și aiurea. Faptul mărturisește că o neliniște adâncă a cuprins toată lumea în legătură cu pretențiunile și amenințările absurde ale Rusiei sovietice.

Dacă însă pentru moment teama unei agresiuni din partea Rusiei nu este justificată, totuși problema nu pierde nici din importanță, nici din gravitate pentru viitorul cât se poate de apropiat.

Astăzi, — și aceasta trebuie s'o spunem fără înconjur, — înaintea noastră se pune întrebarea: ce trebuie să facem pentru ca Basarabia, acest pământ strămoșesc, liberat prin vrednicia fiilor săi din ghiarele asupritorului, să rămână pentru totdeauna în hotarele Statului național român? Dacă pun întrebarea și îmi voi da silința să răspund, o fac pentru că văd câtă dezorientare domnește în cercurile noastre dirigitoare în chestia basarabeană.

Aceste cercuri credeau că perioada haosului revoluționar urmat de descompunerea armatei rusești va dura la infinit, că Rusia descompusă va fi pe viitor un factor de prea puțină importanță pentru ca să se țină seama de eventualele ei pretențiuni asupra Basarabiei. Or, s'a întâmplat ceea ce am prevăzut încă în 1919,*) adică la un moment dat dezagregarea s'a oprit și din haosul revoluționar a început să se cristalizeze noi forme de Stat. Enuziasmul revoluționar din primele luni ale revoluției a dat faliment și a fost înlocuit cu tradiționalul „cnut” rusesc, mânuit tot atât de bine de bolșevici, ca și de predecesorii lor în timpul țarismului.

*) Vezi broșura mea: Problema rusă fața de interesele europene și române. Chișinău, 1920.

Naționalitățile neru e liberate odată cu izbucnirea revoluției au început să simtă apăsarea noului tiran, dar de data asta mult mai crud. În locul unei dictaturi a castei suprapuse din fostul imperiu rus s'a instalat o altă dictatură, a clasei muncitorești, care repede a degenerat în dictatura unei oligarhii, inculte și sălbatice, menținându-se prin cea mai odioasă teroare și suprimare a tuturor libertăților.

Deosebindu-se ca formă de vechiul imperiu țarist, noul stat bolșevic în fond a rămas același; cu același sistem de guvernare, cu aceleași concepții imperialiste ca și pe timpul țarilor.

Ca atare, Rusia bolșevică nu putea privi cu indiferență că cele mai bogate provincii se despart formând state independente. Bolșevicii înțelegeau foarte bine că Rusia lipsită de Ucraina, Polonia, Crîmea, Caucaz, Basarabia și alte provincii eterogene, ai fi destinată sărăciei, căci guberniile pure rusești sunt cele mai puțin producătoare din toată întinderea foastei împărății. Aci trebuie căutată origina și explicația faptului că bolșevicii odată instalați la putere au început lupta lor de recucerire a tuturor provinciilor, cari s'au deslîpît de Rusia în virtutea drepturilor proclamate de revoluție. Această luptă nu s'a sfârșit încă și nu se va sfârși decât sau prin restabilirea vechilor hotare ale imperiului rus, sau prin revenirea la hotarele istorice și etnografice ale Rusiei Moscovite.

Atâta timp cât va dura acest proces noi nu vom avea liniște. Văcincic vom fi amenințați și provocați, când cu vorbe, când cu fapte de acest vecin turbulent. Este o naivitate nepermisă, — și aceasta o afirm cu toată convingerea, — de a crede că cu Rusia putem să ne înțelegem. De aceea ideea conferinței dela Viena am combătut-o cu toată energia. La timp am arătat că este cea mai mare greșală de a ne duce la Viena,

unde n'am reușit să facem altceva, decât să dăm bolșevicilor un admirabil prilej de a-și face propaganda lor în chestia Basarabiei, concentrând cu ocazia conferinței într'un singur punct toată presa mondială.

Mai sus am spus că noi nu putem să ne înțelegem cu Rusia. Motive pentru aceasta sunt multe. Rușii, după cum am putut să ne convingem, n'au renunțat nici acuma, după atâtea dezastre, la programul lor imperialist, în deosebi în ce privește expansiunea lor spre gurile Dunării și sudul Europei (Constantinopol). Chiar dacă am considera acest program ca rezultat al unei fantezii bolnăvicioase, și atunci ar trebui să ne gândim ce măsuri trebuie luate.

Dar nu acesta este motivul principal al acțiunii bolșeviste contra noastră.

În bilanțul economic al Rusiei Basarabia, cu cele 300.000 vagoane de cereale producție anuală, era un factor prea important față de sărăcia solului Rusiei Moscovite, populația căreia și înainte de război suferea de foamete.

Și dacă celelalte motive de natură politico-națională, morală etc. sunt trecătoare, acesta din urmă relevat de mine este permanent. De aceea bolșevicii făcând propaganda de război contra României, prezintă Basarabia ca un fel de pământ al făgăduinței, unde curg râuri cu miere și lapte, și aceasta cu scopul bine înțeles să tenteze bandele lor infometate de a intra într'un eventual război cu România.

Chiar dacă Rușii, din motive de oportunitate politică, ar cădea la o înțelegere cu noi pe chestia Basarabiei, aceasta n'ar fi decât o ipocrizie, căci la prima ocazie ei ne-ar ataca.

Dacă astfel stau lucrurile se pune întrebarea: ce trebuie să facem pentru ca să ieșim din această stare de neliniște și nesiguranță?

Când un tratat internațional creiază o situație nouă, rectificând granițele între două state, atribuind unuia ceea ce până atunci aparținut altuia, e foarte natural că prin aceasta se naște un motiv de nemulțumire din partea celui care se consideră nedreptățit, nemulțumire care are ca efect final dorința de revanșă.

Rezultatul acestui conflict este în funcție de puterea armată a adversarilor în momentul izbucnirii conflictului.

Dar poate să fie altă situație, când puterile semnatare garantează respectarea unui tratat, neadmitând violarea lui sub nici un motiv.

Să examinăm cazul nostru cu Basarabia.

Aliații s'au convins de dreptatea cauzei noastre și au recunoscut Unirea Basarabiei. Dar această recunoaștere, pe lângă faptul că nu implică și garantarea dreptului nostru, nu este și ea destul de completă.

Noi știm că până acuma numai Franța și Anglia au ratificat tratatul despre Basarabia; Italia și Japonia ezită pentru motive pe care nu le cunoaștem în de ajuns.

Mai de parte, prietenii noștri din Mica Înțelegere (Serbia și Cehoslovacia) au o atitudine foarte ciudată, dovădind aceasta cu prisosință prin cunoscutele campanii de presă și mai ales la recenta conferință din Praga, unde dl Beneș ni-a dat sfaturi mai mult decât curioase. Mă mir că diplomații noștri mai iau în serios până acuma această „înțelegere“, deși toată lumea vede ridicolul unde am căzut.

Dar să presupunem că toți aliații noștri, mari și mici, ar ratifica Unirea Basarabiei. Cu cât s'ar schimba situația noastră prin aceasta în cazul unui eventual conflict cu Rusia. Cu alte cuvinte, ni-ar da nouă cineva un sprijin militar efectiv pentru ca să putem apăra granița noastră de la Nistru în contra unui adversar superior ca număr și forță? Cred că în împrejurările actuale nimeni nu hrănește asemenea speranțe, mai ales după ce situația internă la aliații noștri s'a schimbat atât de brusc în favoarea Rusiei bolșeviste (Herriot, Macdonald), iar situația externă a României este cât se poate de rea. Și aceasta tocmai atunci când avem cea mai mare nevoie de sprijinul material și moral al Aliaților.

De aceea trebuie făcute toate sforțările, pentru ca să atragem pe Aliații de partea noastră. Trebuie înălțurat tot ce poate să ne despartă de ei, chiar uneori cu prețul unor sacrificii. Dar mai ales trebuie respinsă politica ultra-naționalistă în aparență, dar acaparatoare în fond, preconizată prin formula „prin noi înșine“.

Nu mai prin modificarea radicală a politicii noastre externe în sensul unei sincere colaborări cu străinătatea în toate direcțiile, am putea, cred eu, să ajungem ca aliații noștri să se identifice cu interesele noastre.

Nu trebuie să scape din vedere nimănui, că pe când aliații noștri se bucură de binefacerile păcii, România este în permanentă amenințare cu război.

Toate acestea vor fi ascultate și înțelese de aliații noștri numai în caz, dacă România va fi în stare să-și ridice prestigiul atât de scăzut astăzi în politica europeană. Altfel vom rămâne izolați și reduși la propriile noastre forțe în eventualul conflict cu adversarul superior.

În rândurile de mai sus am dovedit că recunoașterea dreptului nostru asupra Basarabiei nu mai este suficientă, în conjunctura internațională actuală.

Rusia, care în epoca conferinței de pace nu mai prezenta un factor determinant în politica europeană, și se credea — greșit bine înțeles, — scoasă definitiv din rândul marilor puteri, astăzi această Rusie revindică Basarabia, iar mâine este posibil să încerce s'o ia cu forța.

De aceea conducătorilor Statului Român se impune datoria de a solidariza pe Aliați cu interesele noastre.

Această problemă însă, pe care o putem numi „problema apărării Basarabiei“, este strâns legată de situația noastră internă în general, și mai ales, de situația din Basarabia.

Înzădar ar fi toate asigurările pe cari le-am putea avea din partea Aliaților pentru păstrarea Basarabiei, dacă va dăinui și mai departe acel sistem nenorocit de administrare, care a fost inaugurat de guvernele noastre.

Administrația detestabilă care se face aci de câțiva ani, împinge de bună seamă toată suflarea la desperare.

Dela micii agenți ai statului, ca jandarmii și perceptorii, cari au venit aici cu mentalitatea de „cuce-

ritori“, brutalizând și jefuind în chip neomenos țărâtimea, până la funcționarii cei mai mari cum sunt prefectii și primarii la orașe, toată această gloată nu se gândește decât la îmbogățire. Este de necrezut cât de repede se face averi în această provincie. Sunt sute de agenți mici ai statului, cari după doi-trei ani de serviciu în Basarabia s'au dus cu averi bine consolidate.

Cu acest prilej țin să precizez că nu vreau să fac un act de nedreptate față de funcționarii veniți din Regat, cum adesea se încercă, afirmându-se că ei sunt niște nemernici, generalizând astfel ticăloșiile săvârșite de mulți din aceștia. Cum nici nu sunt dispus să apăr tot ce este basarabean, căci imi dau seama că la prima încercare de a face un astfel de lucru, faptele m'ar desminti.

Pentru a nu mă opri mai mult asupra nesfârșitelor abuzuri, care lovesc populația din Basarabia, este de ajuns a pune în evidență numai un singur fapt, cunoscut astăzi de toată opinia publică, care caracterizează cât se poate de bine întreaga stare de lucruri din această provincie. Acest fapt este — destituirea președintelui Tribunalului din Chișinău pentru luarea de mită în exercițiul funcțiunii sale de magistrat.

Având acest exemplu ori și cine poate să-și dea seama de ceea ce se petrece în Basarabia.

În aceste împrejurări bine înțelese nu se poate vorbi de apropierea sufletului poporului din Basarabia.

Cum poate să iubească acest popor Statul român, când guvernării au batjocorit și Justiția — singura instituție, unde cel nedreptățit speră să-și găsească dreptate?

Cu toate acestea, poporul din Basarabia trebuie câștigat, căci altfel unitatea noastră națională este amenințată. Basarabia trebuie să formeze zidul de apărare în contra puhoitului bolșevic; fără de aceasta existența Statului român va fi grav amenințată.

Pentru realizarea acestui scop se cer multe sacrificii, atât morale cât și materiale. Primul și cel mai important, fără care nici nu se poate începe opera de asanare morală în Basarabia, — este renunțarea partidelor de a considera Basarabia ca un câmp de luptă politică între ele, pentru o perioadă cât se poate de îndelungată. Deoarece de fapt partidele politice nu există în Basarabia, această renunțare n'ar fi decât o sinceră constatare a unei situații reale.

În schimb prin aceasta s'ar aduce serviciu imense cauzei românești acolo.

În modul acesta s'ar elimina din administrația Basarabiei acele elemente netrebuice, cari au singurul merit de a fi agenți ai guvernului, populația ar fi scutită de agitatori, cari, mai ales în perioada alegerilor, se folosesc de cele mai urâte mijloace de propagandă, producând astfel o adâncă turburare între sătenii noștri. Oamenii politici din Basarabia, cari actualmente sunt împrăștiati în diferite partide politice, s'ar aduna laolaltă pentru ca cu toții să contribuie la înlăturarea acelei stări jalnice de care este cuprinsă astăzi Basarabia.

Cu altă ocazie voiu încerca să arăt care trebuie să fie programul de imediată acțiune pentru îmbunătățirea situației în Basarabia, situație ce în momentul de față se consideră de mulți ca iremediabilă.

Nu ne este permis de a cădea în asemenea pesimism, dar nici nu se mai pot tolera metodele ticăloase de guvernare care constă în abandonarea Basarabiei, în mâinile unei bande de tâlhari.

Am arătat mai sus că crearea unei situații internaționale și îmbunătățirea situației interne depinde de bună voința și patriotismul conducătorilor Statului român: dar mai este încă o soluție care în momentul de față iese, ce e drept, din limitele posibilităților noastre, dar care este de o importanță covârșitoare. E vorba de reînființarea statului Ucrainean independent, așa cum a fost în anii 1917 și 1918.

În broșura citată mai sus am discutat această problemă pe larg. Se înșeală acei care cred că o Ucraina independentă este o aberație, un produs al fantaziei bolnăvicioase a unor iluzioniști. Poporul ucrainean există, își are conducătorii săi și nu este așa de departe momentul, când stăpânirea moscovită nu va mai fi în stare să împiedice liberarea Ucrainei.

Atunci, și numai atunci, vom avea liniște asigurată la granița noastră dela Răsărit.

Așa fiind, ori-ce acțiune care ar grăbi liberarea poporului ucrainean, trebuie considerată ca o acțiune de înaltă înțelepciune și prevedere politică, și ca atare încurajată pe toate căile și cu toate mijloacele.

Dr. Danil Ciugureanu,
fost prim-ministru al Republicii
Moldovenești.

PSICOLOGIA DIFERENȚIALĂ ȘI A. D. XENOPOL

În desbaterile foarte interesante, dar și foarte încălcite care au avut loc pentru ridicarea istoriei la rangul de știință, filosofia — vorbesc de cea din veac al XIX și din începutul veac. XX, — s'a ales mai cu seamă cu două mari foloase. Anume s'au precizat și au reapărut pe arena discuțiilor două probleme însemnate. Prima a fost o revizuire a „globului intelectual“ după vorba lui Bacon, adică verificarea clasificării științelor și a raportului dintre dănsese — chestiune cu adânci ramificări în ogorul filosofiei. A doua a fost desprinderea noțiunii de lege științifică din domeniul științelor naturii și sădirea ei, cu formalitățile impuse — și pe tărâmul științelor spiritului, unde se credea — acesta era cuiul lui Pepelea în edificiul științei veacului 19 — că domnia atotputernică a libertății, — „a liberului arbitru“... — excludea, fără nici o altă discuție, — orice încercare de a pune puțină ordine și regularitate în desfășurarea fenomenelor spirituale... Și această din urmă chestiune, înafară de resursele sale filosofice, supte de către rădăcinile filosofiei, înfiptă în subsoful fertil deasupra căruia înfloriau științele la bătaia vântului de libertate și autonomie, — prezintă mai ales un caracter științific — teoretic, de primul rang. În acest proces interesant pentru cultura contemporană noi românii am avut norocul să se amestece și A. D. Xenopol, fostul prof. la Universitatea din Iași, membru al Academiei Române și al Institutului Franței.

Bătrânul învățat aducea în discuție, pe lângă o experiență vastă în domeniul istoriei — el deschisese larg porțile istoriei naționale, cu atâtea legături universale, la noi — și o cultură aleasă în domeniul celorlalte științe spirituale ca Dreptul, Economia politică și Filosofia generală, dar mai ales, aducea puterea lui de muncă ținută la curent cu frământările spirituale ale minților din Apus.

Astfel gânditorul român a îmbogățit prin prinosul lui — care e și al culturii românești — istoria gândirii contemporane cu o concepție dinamică a universalului și cu o teorie științifică a istoriei. Căci opera fundamentală a marelui învățat român, cu toată circumspecția lui protestare de modestie (Theorie de

l'histoire, ed. II din Principes fondamentaux de l'hist. — Paris, Leroux, 1908, Avant-Propos, p. I) este înainte de toate o lucrare de filosofie despre Universul considerat în latura devenirii sale veșnice, și în al doilea rând e o cercetare de teoria științei.

În afară de faptul, care reiese limpede la lumină, pentru cine adâncește labirintul desbaterilor în jurul istoriei — știință, căci Xenopol pune problema — aceasta în mod original, discuția aduce pe tapet încă o chestiune, care credem că este pentru regretatul învățat român unul din meritele cele mai mari: *rost* l' *psicologiei individuale (diferențială în sensul lui William Stern, astăzi) pentru istorie, obiectul acestei psihologii și natura cercetărilor sale.*

În știința mai nouă și-a pus pentru întâia oară în mod sistematic problema unei psihologii individuale, marele psiholog francez Alfred Binet (1857—1911), cu care a colaborat în conducerea laboratorului de psihologie dela Sorbona românul N. Vaschide, mort și el acum.

În lucrările din „Année psychologique“, precum și în diferite opere de sinteză, ca: *La Suggestibilité, L'étude expérimentale de l'intelligence, La psychologie de calculateurs et de joueurs d'échec, les idées modernes sur les Enfants*, pentru a cita pe cele mari însemnate, marele Binet arată că sufletul omenesc nu are numai trăsături și caracteristici generale, obștești, ci că în *structura vieții* sufletești, aceleași fenomene ale sufletului se manifestează într'o *înălțare specială*, care dau fiecărui individ aparte, un *timbru psihic* aparte, care alcătuiesc individualitatea psihică particulară, diferențiată, deosebitoare de cea a altor indivizi. În felul acesta, — amănuntele nu ne interesează aici — Binet pune cel dintâu sistematic problema psihologică a diferențierii și selecționii individualităților, după aptitudini, lucru imens de însemnat pentru pedagogia științifică; pune problema exercitării experimentale a inteligenței — cu a cărei originalitate mai apoi se mândrește școala germană din Würzburg, pe nedrept; pune problema psihologiei juridice — psihologia mărturiilor, pe care au dus'o — după Binet, mai departe cercetările lui William Stern, în Germania.

Meritul cel mare, în această chestiune, pentru Xenopol este că dănsul

a văzut just, o complectare a psihologiei diferențiale pe care știința vieții sufletești și-o pune acuma.

Iată ce scrie Xenopol la 1910: Căutând să arată că Geologia, ca și Istoria, nu poate să dea, ca știință, legile transformării pământului, ci numai pe acelea ale producerii fenomenelor geologice, el cercetează în studiul său intitulat „Istoria și Geologia“ (cap. VII.) problema felului în care se fac individualizările faptelor istorice, spre deosebire de faptele materiale.

În istorie individualizarea faptelor derivă din cea a persoanelor prin care ele se îndeplinesc. Fiecare om alcătuiește o lume psihică aparte, tot așa de deosebită ca și figura ce o răsfrânge. Această individualitate omenească desemnându-se și la spirit pe temelii corporale și fiziologice pe care se reazimă, urmează că țesătura particulară a acestui spirit individual, alcătuiește unul din elementele de competenție ale istoriei omenirii, și tot odată și nota cea mai caracteristică, care o deosebește de Geologie; căci pe când în această din urmă individualitatea formațiilor nu este decât rezultatul întrecușării acțiunii faptelor — în Istorie această individualitate este concentrată în spiritul omnesc, care este agentul istoriei, și această individualitate este ea însăși o putere care contribuie la desvoltare.

Sub termenul de spirit individual nu trebuie înțeles numai acel ce este altă pe fiecare om în parte, ci încă și acel ce crește pe temelii mai largi, dar tot strict individuale, precum sînt: rasele, popoarele, triburile, clasele sociale, corporațiile, școalele. Pentru a expune istoria omenirii, va trebui să luăm în considerație starea spiritelor prin care pătrund forțele care făuresc istoria. *Oa trebui deci făcut un studiu special de Psihologie individuală a fiecărei formații omenești care intervine în jocul istorii.*¹⁾

Să se bage bine de seamă; nu e vorba aici de psihologia popoarelor (colectivă sau etnică), nici de sociopsihologia care studiază legile psihice ale evoluției sociale, ci e vorba precis și lapidar, de „un studiu special de Psihologie individuală a fiecărei formații omenești“, care trebuie să intervie în explicația jo-

cului fenomenelor istorice. Problema este enorm de importantă. Dintre cercetătorii teoriei istoriei, Windelband spune că imposibilitatea de a putea determina individualitatea în mod conceptual se bazează pe faptul că particularitatea și singularitatea individului consta în combinația, diversă totdeauna, a complexității: *individuum est ineffabile*; individualitatea trebuie trăită, și simțită numai. (*Einleitung in die Philos.* p. 63. ed. II.) La dânsul aceasta psihologie individuală a „formațiilor omenești“, cum zice Xenopol, se confundă cu istoria. Aceasta studiază în individualitatea lor viața și natura oamenilor sau a unui întreg popor, pentru particularitatea graiului, religiei, ordinii juridice, fenomenelor literare sau științifice. (*Präludien, II; Geschichte und Naturwissenschaft* 1911, p. 144.) Iar în altă lucrare a lui (*Logik, in Festschrift für Kuno Fischer, ed. II. 19. 7. p. 200.*) spune, vorbind în special de psihologia diferențială, că „psihologia științifică“ trebuie întregită cu o „Psihologie a diferențelor individuale“ — ceea ce nu era o noutate; însă că „aceasta nu poate avea decât o direcție istorică...“ Istoricul și sociologul francez P. Lacombe, în lucrările sale despre istorie („De l'histoire considérée comme Science“ și „Introduction a l'histoire litteraire“) susține că elementul psihologic din istorie aparține psihologiei obișnuite, generale, pentru că „știință fără generalizare nu există“ (Introduction, préface, p. VI—VII): iar în cap. III. din lucrarea „De l'histoire...“, dă un extras al rezultatelor câștigate în psihologie, despre omul în genere, ce trebuie studiat și în istorie. În sfârșit Heinrich Rickert, cel mai înverșunat combatant pentru o istorie fundată pe temeiurile metodei „individualizante“, combate metoda culturală a lui Lamprecht, tocmai pentru că acesta din urmă, mai ales în lucrările „Moderne Geschichtswissenschaft“ și „Einführung in das historische Denken“ se silește să arăte cum se fac generalizările psihologice, reducând istoria la o mecanică psihologică. Dar ceea ce este interesant la Rickert, e faptul că dînsul tăgăduiește dreptul psihologiei de a se amesteca în istorie, pentru că ea e o știință naturală-generalizantă. Istoria nu se poate servi de rezultatele acestei psihologii, ei este nevoie de psihologie „a cunoașterii oamenilor“, cum e aceea profesată de artiști și poeți, ce nu are aface cu știința, care să se re-

ducă la particular și singular, o „psihologie istorică“, prin care, scrie dânsul, nu vom înțelege însă o știință, (Kulturwissenschaft u. Naturwissenschaft, p. 69—81, în special p. 72.) Ea nu poate fi nici o psihologie descriptivă, cum credea Dilthey.

La Xenopol, problema se pune însă clar, așa cum astăzi e cunoscută sub numele de psihologie diferențială. El scrie: Această psihologie individuală, singulară sau colectivă, este deosebită de legile psihologiei și ale sociologiei absolut obștești, și comune tuturor grupelor omenești, legi care, împing prin acțiunea lor, faptele la suprafața istoriei. Starea sufletească a fiecărui individ în carne și oase, a fiecărei colectivități mai mult sau mai puțin întinsă de indivizi, alcătuiește una din condițiile, și poate cea mai de competenție, prin care lucrează legile psihologice și sociologice... Forțele psihologice și sociologice, care sînt forțe psihice, lucrează asupra constituției particulare a spiritului, pentru a da naștere formelor civilizației. Intrucât legile psihologiei și ale sociologiei nu contribuie la cunoștința lanțului de cauze succesive, și intrucât ele sînt pe de altă parte cunoscute în modul lor de lucrare, ca unul al cărui mecanism lăuntric poate fi pătruns de minte, cauzalitatea istoriei nu va cerceta atâta natura legilor cât aceea a condițiilor date de complexiunile psihologice individuale, spre a-și înșira verigile.*)

După ce studiază rostul acestor condiții psihologice și sociologice în istorie (l. cit. p. 360) — insistă asupra metodei „inferenții“ în istorie, care constă în argumentarea dela *individual*, la *individual*, de unde rezultă și mai clar rostul individualităților psihologice, singulare sau colective pentru istorie, în teoria lui Xenopol. Și acum, înainte de a termina, încă două cuvinte. *Psihologia diferențială*, ca temelie a explicației istorice, se întrevăde în concepția lui Xenopol din lucrările sale dela 1898, în acest sens. În *Theorie de l'histoire* este un întreg pasaj (p. 315—322 mai ales) în care această teorie ale *psihologiei individuale* e expusă pe larg.

E vorba de „mentalitatea grupurilor și indivizilor“, de „particularitățile sufletului individual sau a poporului“ reductibile în parte la dispoziții născute, în parte la alte

¹⁾ *Istoria și Geologia*, cap. VII. p. 358—359, în „Viața românească“, 1910. No. 12.

*) *Istoria și Geologia*, p. 359.

câştigate (p. 316)... In concluzie arătând rolul psihologiei pentru istorie, spune că *el va consista în explicarea faptelor individuale din care se alcătueşte dezvoltarea, fapte mereu nouă, mereu altele, ce nu se reproduc nici când în mod identic, ci prezintă totdeauna un element diferențial.* Intr-o comunicare făcută la Academia de st. mor. și polit. Paris 1900 și la Congresul din Roma, despre Psihologia și Istoria, Xenopol susținuse același lucru.

Ca încheiere: A. D. Xenopol e istoricul meritos care întrevide cu exactitate că numai psihologia diferențială; individuală sau colectivă, poate da ajutor explicator istoriei științifice.

Și această problemă, ce trebuie studiată în amănunte de azi încolo, formulată precis de dînsul constituie pentru scriitorul român, un merit ce trebuie să aibă cel puțin acum o recunoaștere pe drept meritată.

Rom. Demetrescu.

○○○○○○○○

ACTUALITĂȚI

CONFERINȚA DELA SINAI

A ALIANȚEI UNIVERSALE PENTRU INFĂȚIREA POPOARELOR PRIN BISERICĂ

Unul din fenomenele cele mai caracteristice ale vremurilor de după război este cooperarea popoarelor pentru rezolvirea marilor probleme pe cari până aci ele căutau să le rezolve singure sau cel mult, în tovărășii dictate de interese politice mai mult sau mai puțin trecătoare. Așa se explică înjgheburile Societății Națiunilor, care devine din zi în zi un factor mondial tot mai viguros, și tot aci își găsește explicația și Liga pentru cooperarea intelectuală, care deși abia la începutul operei ei de organizare, promite să aducă o reală îmbunătățire în haosul babilonic, în care se sbate azi intelectualitatea din aproape toate țările din lume.

Aceste mișcări și opere de caracter politic și cultural își au pandantul lor pe teren religios în Alianța universală pentru înfrățirea popoarelor prin Biserică, care, ca și celelalte două își au origina lor în America, iar terenul propriu de activitate în Europa.

Privită cu multă neîncredere la început, întreagă această mișcare s'a dovedit în curs de câțiva ani nu numai folositoare, dar și necesară și posibilă. Energia anglo-saxonă depusă în temelile ei a biruit toate prejudecățile și toate piedecile și astăzi ea merge din succes în succes. Ceeace înainte cu un deceniu ar fi părut o imposibilitate, astăzi este o realitate, pe care se poate zidi, cu timpul, o lume nouă.

Cine a mai avut vr'o îndoielă în această privință, s'a putut convinge de lipsa de îndreptățire a acesteia din cele petrecute la conferința dela Sinaia a Alianței pentru înfrățirea popoarelor prin Biserică, conferință care a avut loc în zilele de 22—23 Septembrie a. c.

Ca unul care am luat parte la această conferință, sunt în măsura să apreciez în mod obiectiv, și în același timp și critic, importanța ei și să spun câteva cuvinte despre activitatea ei și despre perspectivele pe cari ea le deschide.

Conferința dela Sinaia a fost o conferință regională a popoarelor balcanice. La ea au participat delegați de ai tuturor acestor popoare. Însemn aici cu numele pe delegații, cari au fost următorii:

Din partea României: Arhimandritul Iuliu Scriban, Dr. V. G. Ispir, secretarul generat al Ministerului de Culte, Dr. Dragomir Demetrescu, profesor la Facultatea teologică din București, Dr. Ștefan Bogdan, președintele cercului social-creștin „Solidaritatea”, Dr. Șerban Ionescu, conferențiar la Facultatea teologică din București, Dr. Ioan Lupuș și Dr. Onisifor Ghibu, profesori la Facultatea de Filosofie și Litere din Cluj, pastorul evanghelic Honigberger și protopopul reformat Tökés din București.

Din partea Bulgariei: Episcopul Paisie de Znepol, vicarul mitropoliei din Sofia, Dr. Șt. Tancoff, decanul Facultății de teologie din Sofia, I. Colușeff, fost ministru plenipotențiar la Roma și Constantinopol, deputat, G. Tvesnicoff, director general în Ministerul Cultelor și D. N. Furnagieff, pastor protestant, deputat.

Din partea Jugoslaviei: Dr. Irineus Georgevici și Dr. Ioan Stoianovici, profesori la Institutul teologic din Carloviț și arhimandritul Valerian Pribicevici.

Din partea Greciei: Dr. J. Diounotis, profesor de istorie dogmelor la Facultatea teologică din Atena, Dr. Papamihail, profesor la aceeași facultate.

Din partea Albaniei: iconomul stavrofor Stelian Vasilescu.

Din partea patriarhiei de Constantinopol: Arhimandritul Timoteos Evaghelinidis.

În afară de acești delegați, au mai participat din partea comitetului central al Alianței universale: dd. W. Dickinson, secretarul general al acesteia, d. Dr. A. Ramsay, secretarul general pentru Europa, și Dr. H. Atkinson, secretarul general pentru America, precum și pastorul H. Neander, reprezentantul arhiepiscopului de Stock-

holm, Nathan Soderblom, vicepreședintele Alianței.

Programul conferinței a cuprins trei puncte principale: 1) rapoartele delegațiilor despre activitatea comitetelor naționale ale Alianței universale, 2) Chestia minorităților în țările balcanice și 3) În ce măsură Bisericile ortodoxe pot contribui la menținerea păcii în Balcani?

Din rapoartele delegațiilor s'au putut constata o mulțime de lucruri foarte interesante și instructive. Astfel, delegația bulgară a declarat că comitetul național bulgar n'a putut desfășura o activitate mai remarcabilă din cauza că societatea bulgară stă rezervată fața de intențiile pacifice, cari unora le pare o simplă mască pentru perpetuarea nedreptății rezultate pe urma războiului și a „păcii”. Ideea păcii este impopulară, ca și aceea a cooperării cu alte confesiuni. Delegația iugoslavă relatează și ea că acasă populația nu se ocupă de probleme ca cele puse de Alianță. (În realitate, în Iugoslavia lupta între ortodoci și catolici paralizază, pentru moment, orice posibilitate de colaborare între confesiuni. În comitetul național iugoslav mi se pare că sunt numai membri ortodoci.) Delegația grecească exprimă speranțe pentru viitor. Delegatul patriarhiei constantinopolitane a arătat că din cauza tulburărilor în jurul scaunului patriarhal, nu s'a putut lucra nimic pentru pacea între popoare. Delegatul albanez a stăruit asupra împrejurării că Biserică albaneză, deși autocefală, nu și-a putut dobândi nici până astăzi tomosul de recunoaștere din partea Patriarhiei ecumenice. Din raportul delegației românești s'a simțit greutatea imensă pe care o presintă chestiunea confesională în România. În adevăr, România este, supt raportul confesional, cel mai variat caleidoscop din Europa; ea are nu mai puțin ca 9 confesiuni creștine, în afară de religiile necreștine și de secte și în afară de deosebiri de naționalitate ale credincioșilor de aceeași confesiune (1) ortodoci români, ruși, sârbi, bulgari și greci, 2) greco-catolici români și ucraineni, 3) romano-catolici unguri, șvabi, poloni și nemți, 4) evanghelic-luterani sași și unguri, 5) reformați unguri, 6) unitari unguri, 7) armeni ortodoci, 8) armeni catolici 9) lipoveni. Să se adauge izraeliții ortodoci, neologi și status-quo, apoi musulmanii și, în sfârșit, sectele). Comitetul național român, în care sunt reprezentate primele șase confesiuni n'a putut desfășura, în primul an de existență, nici o activitate. Acum este vorba ca să se reorganizeze și să scoată apoi o revistă interconfesională în serviciul păcii.

La punctul al doilea, contrastele dintre diferitele popoare balcanice au

ieșit și mai limpede la iveală. Cu toată sublimitatea doctrinei creștine, în realitate raporturile dintre diferitele popoare ortodoxe nu sunt aproape de loc influențate de identitatea de religie. Las că, după cum spunea delegatul bulgar Furnagieff, Turcii, deși învinși în războiu, se poartă față de creștini ca niște invigători și nici nu vreau să audă de minorități etnice sau religioase, dar înșiși creștinii greci ca și bulgarii favorizează regimul turcesc prin rivalitatea dintre ei. În Balcani, creștinii se combat și astăzi reciproc, iar Turcii trag sforile și foloasele. Când un creștin e înfrânt de Turci, cellalt se bucură. Pe de altă parte, în țările ortodoxe minoritățile sunt tratate în mod neuman și necreștinesc: li se închid bisericile și școlile. În nici într-o țară balcanică d. e. elementul românesc nu este tratat omenește, în vreme ce Bulgarii, Sârbii și Grecii din România se bucură de completă libertate. Chiar și în Cadrilaterul vecinic tulburat de comitații bulgari, se pare, după dovezile aduse de secretarul general al Ministerului nostru de Culte, că tratamentul Bulgarilor este destul de uman. Din cele afirmate de delegații bulgari despre felul cum sunt tratați frații lor din Jugoslavia și din Grecia s'a desfăcut pentru noi Români, cel puțin, constatarea că în Balcani amintirea cruzimilor din timpul războiului este încă foarte vie. Sârbii țin să plătească Bulgarilor cu vârf și îndesat pentru tot ce-au suferit dela ei în anii 1914—1918. Tot astfel și Grecii. Aici ortodoxia s'a dovedit incapabilă de a turna și lămăduitor pe vechile rane. Numai noi Români am uitat tot trecutul, cu toate suferințele lui. La noi răzburarea față de Bulgari, Turci, Unguri sau Nemți nu se manifestă prin nimic, în comparație cu ce se petrece în Balcani. Se pare că ortodoxia noastră este din alt aluat, decât cea orientală...

Cu toate aceste constatări sinistre, apropierea dintre Biserici poate să aducă cu timpul o îmbunătățire a relațiilor dintre popoare, îmbunătățire care pe altă cale cu greu se va putea atinge.

În legătură cu punctul al treilea din program, susținut de d. V. G. Ispir, s'a afirmat că pentru ca Biserica ortodoxă să-și poată împlini misiunea ei de pacificatoare a Balcanului vecinic în erupțiune, este nevoie mai înainte de toate că ea să aibă o organizare unitară. Patriarhatul dela Constantinopol să fie de fapt ecumenic, având în jurul patriarhului, care nu mai trebuie să fie elenit, ci general-ortodox, reprezentanți de-ai tuturor Bisericilor ortodoxe. De asemenea, în vederea unității religioase avem nevoie și de un institut teologic central interortodox, în care studiile să se facă în rusește, grecește și românește.

Propunerile acestea, cari au fost făcute în numele reporturului, au fost susținute de Bulgari cu toată căldura, dar, în schimb, au fost combătute cu toată hotărârea de delegații greci, cari au stăruit ca patriarhatul să rămâie așa cum e și au afirmat că organizarea propusă ar fi un adevărat papism. Pentru a nu cădea în catolicism, arhimandritul Scriban, a spus că patriarhul nu trebuie să fie un papă, ci numai un președinte al tuturor bisericilor ortodoxe, — așa dară un fel de republicanism religios, în locul monarhismului. La rândul ei, delegația iugoslavă, evitând problema pusă, s'a pronunțat pentru instituirea unui comitet balcanic permanent, care să se ocupe de chestiunile religioase și care să aibă și un fel de putere de a-și impune voința. Ar fi un fel de „Mică Antantă” religioasă pentru Balcani, alături de Alianța universală.

Discuțiile asupra acestui punct n'au dus la încă o concluzie. A rămas ca această problemă să se dezbătă într-o nouă conferință care se va convoca la o dată pe care va fixa comitetul Central al Alianței.

Asupra mea discuția acestui punct a lăsat impresia că chiar dacă viitoarea conferință va răuși să găsească o formulă unitară pentru exprimarea unității Bisericii ortodoxe această formulă va rămânea pur teoretică. Între popoarele ortodoxe sunt atâtea contraste mari, în cât sute de ani nu vor fi de ajuns ca să le aplaneze și să aducă pacea creștinească dorită. Să nu se uite că la conferința dela Sinaia Rusia n'a fost reprezentată, cu toate că rolul ei în sud-estul european n'a încetat nici din punct de vedere politic, nici din acela religios, decât pentru un timp limitat. Nu se poate face un aranjament durabil fără Rusia și credința mea e, că nici cu ea. Un primat rusesc n'am admis nici în trecut și nu putem admite nici în viitor, nici pe teren politic, nici pe cel religios. Un primat grecesc, cu sediul în Constantinopolul turcesc, nu admite nici Rusia, nici Grecia, nici Serbia, și desigur că nu admite nici Turcia. Un primat românesc ar fi, eventual, posibil pentru moment, dar cine-și dă seama de slăbiciunea internă a Bisericii românești, trebuie să recunoască că n'am fi nici pe de parte în stare să facem față multelor și marilor necesități pe cari o astfel de situație ni le-ar impune. Încercarea de a domina pe teren religios Balcanii — de Rusia n'ar putea fi vorba —, ar fi un lucru neserios și nici un om cu simț politic n'ar putea lucra pentru crearea unui centru al ortodoxiei orientale la noi.

Atunci, ce rămâne de făcut?

Convingerea mea este că, după cum noi Români nu căutăm să devenim magistrii situației politice și economice în Balcani, nu trebuie să căutăm să

devenim nici stăpâni situației religioase din această parte de pământ, unde religia a decăzut de câteva secole încoace atât de mult, încât trebuie forțe titanice pentru a o reface. Noi să păstrăm un paralelism între influența politică-economică și între cea religioasă în Balcani, iar pentru fortificarea Bisericii noastre să căutăm elementele necesare tot în Apus, spre care de mai bine de un secol se îndreaptă întreaga noastră orientare „Lumea sfintelor mumii” a Orientului — după cum zice dl. N. Iorga, nu ne mai poate asigura nici un viitor. Ne închinăm cu cucernicie înaintea trecutului lui, dar viitorul îl căutăm acolo unde e viață.

Biserica românească nu se poate îndrepta „prin noi înșine”, întocmai ca și situația noastră economică, militară, culturală și politică, a cărei însănătoșire oamenii reali o caută în Apus, iar nu în Orient. O Biserică bine încheagată, cu tot ce ne poate veni din Apus, va fi în stare, la un moment dat să se impuie și Balcanilor.

Această convingere m'a făcut ca în ședință din urmă a conferinței dela Sinaia să propun ca la viitoarea conferință să se discute, în afară de unirea Bisericilor ortodoxe între sine, și chestiunea unirii Bisericii ortodoxe cu bisericile creștine din Apus, inclusiv cu cea catolică.

Nu-mi fac vreo iluzie că acea conferință va ajunge la vr'un rezultat în acest punct. Atitudinea delegațiilor greci față de chestiunea unirii Bisericilor ortodoxe, mi-a fost de ajuns ca să înțeleg că ceea ce timp de nouă sute de ani a fost imposibil, va fi și de astă dată tot așa de imposibil. Grecii se vor opune din capul locului oricărei tendințe de reunire a Bisericilor. Și ca ei vor face, probabil, și popoarele ortodoxe de rasa slavă, cari nici odată n'au voit o apropiere de „Latinii” din Occident.

Dar atunci se impune dela sine întrebarea: oare în chestiuni de așa hotărâtoare importanță pentru întreg viitorul nostru, trebuie să ne legăm soarta numai decât de popoare cu care nu avem comun decât un trecut de mult îngropat, și din care nu mai țâșnește aproape nici o scântie de viață?

Oare nu a sosit momentul să ne emancipăm și pe teren religios de prejudeții cari ne țin de atâta timp pe loc?

Onisifor Ghibu

Moldovan croitor de dame
Cluj, Piața Unirii 10.

INVĂȚĂMÂNT, EDUCAȚIE**INVĂȚĂMÂNT UNITAR ȘI INVĂȚĂMÂNT
DIFERENȚIAT**

În articolul „Pedagogia și curențele sociale”, apărut în Nrul 24 al acestei reviste, am arătat, între altele, trei tendințe principale din pedagogia modernă, tendințe grupate în jurul noțiunilor: *cultură, muncă și unitate*, noțiuni ce preocupă mult școala și pedagogia teoretică de azi. Din ele au luat naștere cele trei direcții de pedagogie socială, — în înțelesul larg al cuvântului —, reprezentate prin *școala culturii, școala muncii și școala unitară*. De rândul trecut am tratat, pe scurt, cele două direcții dintâi, rămânând să vedem acum, în linii generale, a treia direcție, aceea a școlii unitare, cu diferitele probleme ce se leagă de ea.

Principiul școlii unitare cuprinde în sine două idei principale: ideea unității organismului școlar și pe aceea a diferențierii sistemului de învățământ. Sunt ideile atât de mult discutate, atât în pedagogia teoretică cât și în lumea acelor cari se ocupă de organizarea practică a sistemului școlar. Mai ales acum, după marele războiu, în toate operele de reorganizare sau reforme ale învățământului din toate țările Europei, s'a pus mai mult ca oricând problema *învățământului unitar sau diferențiat*.

Un lucru clar și pozitiv se desprinde, cu privire la această chestiune, atât din operele pedagogiei teoretice cât și din activitatea organizării practice școlare și anume: *învățământ diferențiat în școală unitară*. Ce va să zică diferențiere și totuși unitate: e posibilă o atare școală care să poată sintetiza aceste două cerințe? Pedagogia științifică a dat răspunsul în mod afirmativ, dar mai avem nevoie și de o anumită claritate ca să fim pe deplin înțeleși asupra celor două noțiuni.

Unitatea învățământului e un principiu, e un scop, ce nu înseamnă un singur tip de școală, căci a reveni azi asupra acestui lucru e o imposibilitate atât din punct de vedere pedagogic, cât și din punct de vedere practic, social economic. E acel principiu al unității organice ce formează nervii de legătură între diferitele categorii de școli, alimentându-le pe toate cu suflul aceluiaș ideal comun ce trebuie să stăpânească în toate. Un Stat, ce are un scop de realizat, trebuie să prezinte și un învățământ legat în mod organic, servind aceluiaș scop, începând dela

școala primară și până la Universitate. E vorba deci de unitatea scopului pedagogic și național al întregului organism școlar dintr'un Stat.

A servi mai bine acestui principiu înseamnă, a da posibilitatea de manifestare și de creație fiecăruia în cadrul energiilor lui specifice, natural, ținând seamă de scopul arătat mai sus. Realitatea energiilor specifice e un fapt, ce azi îl găsim pe deplin clarificat și justificat atât din partea psihologiei științifice cât și din a activității practice.

Unitatea scopului nu exclude diferențierea de aptitudini, câtă vreme realitatea diferențierii servește principiului unității drept mijloace specifice de contribuție și realizare într'o măsură cât mai mare a scopului suprem. Acțiunea diferențiată a energiilor deosebite, în felul lor de a fi și cu forțele de cari dis. un, nu trebuie să formeze un scop în sine, ci numai metode separate de acțiune în diferite domenii de activitate, cari servesc aceluiaș scop.

În schimb nu e mai puțin adevărat, că o diferențiere justă apare azi drept o necesitate vitală, determinată de trei motive principale și anume: *pedagogic, social și economic*. Toate trei sunt azi pe deplin clarificate și justificate, fiind drept realități de cari școala neapărat trebuie să țină seamă.

Ansambllul atât de multiplu și de variat al culturii și civilizației moderne, cu manifestările lor intenziv diferențiate, cu greu mai pot fi servite de un singur tip de școală, ce ar avea un singur program de activitate. Spre a putea satisface acestor necesități multiple, nu mai incupe indoială, că e nevoie de o activitate cât mai intenzivă a tuturor energiilor specifice, fapt ce nu se poate realiza decât în cadrul unei diferențieri corespunzătoare acestor energii. Întrebarea e, ce formă practică de organizare să îmbrace diferențierea? Aci e punctul cel mai aprig de discuție al tuturor factorilor competenți, și cari se grupează în cele două tabere: în tabera acelor cari pretind o diferențiere (bifurcare sau trifurcare) în cadrul aceleiaș organizații (institut), și în tabera acelor cari pretind o diferențiere absolută cu organizații practice (institute) speciale. Ori care ar fi forma practică a principiului diferențierii, fie aceea a secțiilor în cadrul aceluiaș institut, fie aceea a

institutilor separate, corespunzătoare diferitelor aptitudini speciale, de un lucru trebuie neapărat să țină seamă ambele, ș. a. *unitatea organică a întregului învățământ să fie respectată*.

Pe cât de clară și necesară apare azi diferențierea, atât din punct de vedere pedagogic cât și practic social-economic, tot atât de clar și de necesar apare unitatea organică a învățământului. Scopul școlii secundare, în forma lui obișnuită, constă în faptul transmiterii și promovării culturii generale universale generației tinere, dar el mai pretinde ca această cultură să fie bazată pe elementele culturii naționale; să prezinte în linii generale întreg ansambllul energiilor specifice ale neamului din care fac parte. *Deci, cultură universală pe bazele sigure ale culturii naționale, cultură ce în ultima ei analiză prezintă pecetea unui ce organic unitar, a unui suflet unitar, călăuzit de acelaș scop*. În cadrul unității scopului diferite energiilor specifice prezintă numai mijloace deosebite de acțiune, în menținerea și dezvoltarea organismului unitar. Ca atare e ușor de înțeles care trebuie să fie conduita diferitelor categorii sau secții ale învățământului secundar, ce reprezintă totatătea energii și domenii de activitate practică.

Dar nu e mai puțin adevărat, că aceste principii nu privesc numai învățământul secundar propriu zis, ci toate categoriile de școli inclusive cele practice-profesionale. Ele nu pot forma scopuri absolut separate, căci pentru toate există un singur scop, acela unitar, dictat de interesele generale ale organismului ce reprezintă și din care fac parte.

Atunci, când unitatea și diferențierea învățământului vor fi înțelese în adevăratul lor conținut, va dispărea și antagonismul de azi dintre școală unitară sau diferențiată. Atunci se va realiza învățământul diferențiat în școală unitară, așa cum am arătat mai sus.

* * *

În strânsă legătură cu problema diferențierii stă problema învățământului *clasic* și cel *real*, cu diferitele lor nuanțe destul de cunoscute. E problema ce azi după marele războiu preocupă așa de mult oficialitatea pedagogică și lumea școlară, iar într'o măsură destul de considerabilă și pe alți factori sociali.

Nu mai amintesc aci mulțimea argumentelor, aduse pro și contra, din cele două tabere de aderenți ai clasicismului sau realismului, căci ele, în mare parte, nu sunt argumente

noi, ci tot atât de vechi ca și problema în sine și cari azi sunt destul de cunoscute tuturor.

Părea un timp, înainte de războiu, că cele două tabere au ajuns să se înțeleagă și să se împace, recunoscându-și reciproc drepturile, necesitățile și terenul de activitate ce-i aparține fiecăruia. Cum se face că azi, după războiu, chestiunea se agită din nou, purtând ambele părți o luptă cum, poate, n'au purtat-o nici când; luptă ce se desfășoară prin presă, studii, conferințe și mai ales în jurul operei de reorganizare și reforme școlare din diferite State ale Europei.

La noi încă există problema, dar cu mai puțin fond și obiectivitate științifică. Cu toate acestea, ea pare a fi ajuns la o rezoluție practică în forma liceului cum îl avem astăzi cu diferitele lui secții. Dar nu e mai puțin adevărat că, o unitate nu există sub acest raport, pentru toate ținuturile României întregite, căci și-a mai păstrat încă fiecare provincie ceva din spiritul organizației ce avea înainte de unire și care, mai mult sau mai puțin înclinat spre una din cele două direcții. O concepție și o organizație unitară încă n'avem, dar în schimb ni se spune, din partea oficialității, că acest lucru se va realiza cu ocazia reformei învățământului secundar, ce ar fi gata și în curând pusă în aplicație. Necunoscând precis spiritul acestei reforme secrete, ca atare nici nu ne putem pronunța asupra ei.

Dar, în fine, nu acest lucru ne interesează aci, căci asupra lui o să mai revenim cu altă ocazie, ci ne interesează problema în sine a clasicismului și realismului din punct de vedere social, precum și faptul, cum se face că ea reinvie acum după războiu cu atâta tărie. Un lucru pare a se cristaliza tot mai mult din discuțiunile ce se poartă în jurul problemei ș. a. faptul, că pe lângă toată tendința atât de realista a timpului în care trăim, nu se poate renunța la învățământul clasic. Fapt argumentat și întărit atât de cercetările pedagogiei științifice moderne cât și de necesitățile sociale ale timpului, accentuându-se din nou valoarea educativă individuală și socială a acestui învățământ. Natural, nu în forma lui vechi formalistă, ci numai în înțelesul pătrunderii în esență a valorilor culturii clasice umanitariste, ca un bun mijloc și ferment de creație culturală; ca un valoros stimulent de energii și valori reale și mai ales

ideale, necesare unei activității sociale intensive și desinteresate, a cărei lipsă se observă azi așa de mult. E rezervorul bogat și clar ca cristalul al tuturor valorilor ideale superioare de care școala nu se poate lipsi.

În dezechilibrul forțelor sociale ale timpului în care trăim, ce n'a reușit încă a-și cristaliza mersul conduitei, n'a reușit să-și câștige un conținut sănătos și precis, ci balansează vecinic în dreapta și'n stânga luptând cu principiile „relativismului“ în toate domeniile vieții și căutând un punct sigur al echilibrului, nu e de mirare că într'o atare situație tendința factorilor critici din domeniul educației par a înclina tot mai mult spre clasicism. E un clasicism moderat și mai mult de conținut decât de formă, intercalat cu o doză destul de considerabilă de naționalism sănătos. Un clasicism armonizat cu tradiționalismul valorilor din toate domeniile culturii naționale ale unui popor; fapt ce se observă mai mult sau mai puțin și în toate reformele și reorganizările practice școlare din domeniul învățământului secundar, ce s'au adus în diferite țări dela războiu încoace.

Se impune dela sine întrebarea, ce poate fi cauza reînnoirii curentului clasic, deși într'o formă moderată? Eu nu văd decât o explicație mai mult de ordin social: *lipsa de idealism a timpului în care trăim*, ce a determinat în mare parte haosul social de azi, intronând în locul adevăratelor valori niște valori fictive și relative.

Dar oare realismul nu reprezintă, nu crează și el adevărate valori ce sunt totodată și valori ideale? Nu mai încapă îndoială că da, căci și realismul își are domeniul lui propriu de valori culturale, de cari atât individul cât și societatea nu se pot lipsi. Nici n'a mai încercat nimenea să nege existența și necesitatea unui realism sănătos. Atât i-se obiectează numai, că el n'a știut să accentueze cu destulă tărie valoarea ideală educativă a elementelor și valorilor ce reprezintă și cari se găsesc în acest învățământ din prisosință. El a pierdut în mare parte din vedere scopul lui adevărat educativ, ce zace în firea ori cărui învățământ, transformându-se mai mult într'un învățământ cu tendințe exclusiv practice, utilitariste, și ca atare, fără să observe și să vrea, a dat naștere materialismului. Aci zace cauza reînnoirii tendințelor clasicismului ar-

monizat și echilibrat cu elementele și valorile culturii naționale, cu tradiționalismul cultural al unui popor, așa cum am amintit mai sus.

Acest fapt nu înseamnă, că realismul ar fi pierdut din valoare și însemnătate, nici de cum, dar el va trebui să țină seamă, într'o măsură mai mare ca până acum, de cultivarea valorilor ideale cu ajutorul elementelor și mijloacelor specifice de cari dispune, *să țină seamă, că scopul lui în primul rând e educativ.*

Atât clasicismul cât și realismul numai așa vor corespunde scopului justificându-și existența având în vedere, în primul rând, crearea personalităților de caracter.

Dr. Petru Ilcuș.

Consumația alcoolului în Transilvania

În afără de aspectul sanitar, social și moral, alcoolismul are și o latură economică, ce este de interes deosebit pentru țară. Această importanță rezultă din două împrejurări. Prima este, că prin consumația alcoolului se reduce producția economică, iar a doua, că alcoolul consumat reprezintă o valoare enormă, care se pierde fără cel mai mic folos.

Ca să ilustrez ce valoare reprezintă alcoolul consumat numai în Transilvania în cursul anului trecut, voi cita datele, cari arată sumele încasate de fisc în dări pentru 11 articole importante, dintre cari 4 sunt principalele forme de consumație a alcoolului.

Spirit	209.476,054	Lei 56'4%
Tuică-rachiu	22.961,230	„ 6'2 „
Bere	7.246,323	„ 2 „
Vin	44.715,811	„ 12 „
Zahăr	26.541,714	„ 7'1 „
Petrol	5.790,048	„ 1'6 „
Electr. gaz.	6.047,239	„ 1'6 „
Brevet alc.	771,836	„ 0'2 „
Lux	36.971,126	„ 9'9 „
Art. de consum.	9.669,397	„ 2'6 „
Alcool denat.	1.452,187	„ 0'4 „

Suma : 371.642,965 Lei

Din totalul incasărilor statul a primit din darea asupra alcoolului 285.171,254 Lei, sau 75'8% din total, astfel în cât pentru celelalte capitole rămâne abia 23'2%.

Darea asupra alcoolului ori cât de mare ar fi, se plătește prompt și relativ ușor. Până la legiferarea definitivă a problemei alcoolismului ridicarea dării la cel puțin dublul celei actuale, ar fi o măsură foarte salutară, chiar cu riscul falimentării unor fabrici de spirit mai puțin solide. Grijă pentru sănătatea neamului trebuie să fie mai mare decât grijă de buzunarul câtorva fabricanți, cari numai la interesul neamului nu se gândesc.

Dr. S. Manuila.

N. DAVIDESCU

(ASPECTE ȘI DIRECȚII LITERARE)

N. Davidescu, *Aspecte și direcții literare. Volumul II. București (Ed. cu tura națională). Prețul 45 lei.*

Cartea d-lui N. D. este o carte de liberare și de avânt.

Liberările sufletești se datoresc esențialei împrejurări că autorul se apropie de subiectele sale pe toate căile posibile cercetării moderne, că nu este prizonierul unei apucături exagerate, al unei teorii, că socotește toată multilateralitatea fenomenului literar, cu care se ocupă. Aceasta calitate rară îl ferește de miopia critică ce-am cunoscut-o, la noi mai ales, adeseori, care există încă, buruiană sămănând cu urzicile răcicite prin iarbă. Din cauza aceasta volumul d-lui N. D. va avea un efect educativ, efect a cărui prevedere mă obligă la rândurile ce-i le dedic.

Dar vorbiam și de avânt. Critic și avânt? Fără îndoială. Cartea te prinde, te duce, te ține legat; legat te ține chiar și când uneori te simți bruscat de afirmările sale, indemnătoare și de astă dată să le cauți fondul, rațiunea, cauza. Iar aceasta constituie un avânt, și încă unul cu putere de rămânere.

I se poate deci aplica și sieși ceea ce d. N. D. cere dela orice scriitor: „Un scriitor, în definitiv, trebuie să fie, înainte de toate, o forță care are permanent ceva de spus și care neconținut vibrează în contact cu viața dimprejur. Reducerea lui la publicarea periodică a unei bucăți de artă însemnează desființarea rostului la care e dator să aspire, în viață...” Scriitorul este permanent în funcțiune de oglindă și prefacere ideală a vieții oglinzite, care apoi se întoarce spre mulțime, spre mulțămirea ei prin agitare simțirii în artă, prin satisfacerea rațiunii, în critică. Scriitorul este totdeauna călăuză fidelă, statornică. Dela scriitori trebuie să se ceară: „normă, directivă, cugetare; simț de orientare, tendințe precise, profunde manifestări de forță lăuntrică.” Vorbind astfel d. N. D. ne descoperă însuși cum își simte menirea și munca ce i-o dedică, și, din capul locului, astfel ne avertisează cu ce măsură ne invită să-l măsurăm.

D-l N. D. are, evident, în dosul acestei aspirații și lucrări, ca sprijin bun, o cultură literară foarte vastă. Sburând foarte departe de modestia granițelor literare naționale, d-sa își razimă critica pe aspectele mondiale ale artei și teoriei ce și d-sa o explică, o practică. Marele rămâne normaliv în orientarea sa, nicul sau chiar meschinul este împins încolo, delicat de cele mai multe ori, dar uneori și dur.

Marele, la noi, s'a prezentat astfel,

după d. N. D. și după noi (p. 21): „Cultura pornind dela sensibilitatea colectivă a unui popor sau a unei generații, nu se poate opri la ea; ea trebuie organizată de o concepție intelectuală, cuprinzătoare și generoasă, și grupată într'un tot statuar și definit.” Cu alte vorbe sensibilitatea vagă a unui popor trebuie concretizată într'un tot statuar, care trebuie să iasă dintr'o minte puternică, dintr'o concepție cu îndrăzneală. Cei ce au adunat astfel și au condensat cu sporul lor, cultura noastră au fost, la noi: Eliade — Rădulescu, Alexandri, Russo, Bălcescu, Titu Maiorescu, Hașdeu, Eminescu. „Ei au organizat cursul unei culturi naționale”. Cursul, dela care noi pornim înaintea.

Cu M. Eminescu se sfârși mărirea; dela el până la viitorul mare —escu trecem, în prezent, prin încercări ce rămân departe de impozanța seriei citate, care au noutate, au perspective variate, tolerate, primite, gustate chiar de generația din care resar, dar nu au acel tot statuar, nu numai bine definit, ci nici impunător încă.

A ne orienta în așa perspectivele nouă, a căuta legăturile lor cu cultura trecută, a justifica veridicul lor; a deosebi clar prin ce va trăi el, spre ce zări ne va duce; a învăța să așteptăm cu răbdare marele de mâine anunțat de micii de astăzi — iată în ce constă greutatea operei critice, astăzi. Criticul N. D. cunoaște bine trecutul, cunoaște poate mult mai bine prezentul, este un tâlmăcitor al culturei și — deși de câteva ori este mai curând avocatul decât tâlmăcitorul prezentului — este un element de orientare sigură în haosul ori, mai bine, în „pretinsul” haos al fierberii literare contemporane.

De-aceea eu cred că opera sa critică este una dintre cele mai vrednice de atenția generațiilor tinere, cari — doresc să se întâlnească, cari voiesc să iasă din păcla ușuratică răspândită de multe condeie (uneori chiar celebre!), cari voiesc să-și caute cu conștiință locul lor în drumurile acoperite de păclă. De aceea îi doresc d-lui N. D. mulți cetitori . . . inteligenți, deoarece de cellalt fel de cetitori nu are nevoie.

Scrierea d. N. D. se compune din articole scurte, fără gravitate de filosof prolix, dar evidențiind sistemul de cugetare, încheiat în sine și reflectat în raze care apar când aici, când dincolo. Cine-și va da oboseala să adune razele, va putea reconstrui ușor sistemul, exact cum, printr'un cunoscut experiment optic, refaci din șapte culori culoarea albă. Dar refacerea nu poate fi opera — mea, aici. Ce i-ar mai rămânea de lucrat cetitorului, pe

care eu voesc să-l atrag numai spre această muncă?

Critica mea este, vrea să fie și o chemare, ca să zic așa chiar. De-aceea mai însemn numai că în cartea d. N. D., afară de principii armonisabile într'un sistem, se vor găsi și analize, rar complete, totdeauna în eresanté, despre modernii: Macedonsky, Petică, Săvescu, Anghel, Bacovia, Minulescu, Maniu, Blaga etc. Numele acestea arată că cu d. N. D. ne aflăm în plin curs de viață nouă românească, ce caută — înțelegere și judecată dreaptă.

G. Bogdan-Duică.

PORTRETE BASARABENE

Dr. Daniil Ciugureanu

În primele luni ale Revoluției rusești din 1917, când începuse și mișcarea de rededeptar națională a Românilor basarabeni, vedeam la adunările „Partidului național moldovenesc” cari se țineau la redacția gazetei „Cuvânt Moldovenesc” din Chișinău, printre alții și pe un tânăr brunet, care asculta cu o deosebită atențiune desbaterile și pe care aceste vr. muri nouă păreau că-l pasionează în mod deosebit. Tânărul mă interesa și mai mult prin faptul că semăna aidoma cu un vechiu coleg de școală de-al meu, care acum era doctor și se găsea ca prizonier austriac în Siberia. Dela o vreme am aflat dela d. P. Halippa că tânărul din chestiune este un inimos doctor de plasă, care la 1916, când a intrat România în războiul alături de Rusia, și-a arătat în fața unor Ruși părerea de rău, povestind că aceasla însemnează nenorocirea României. Pentru această mărturisire tânărul doctor dela Hăncești fusese condamnat de că re guvernatorul Basarabiei la exil. Dar mutarea neașteptată a acestuia făcu să se uite pedeapsa.

Poate că amintirea acestei pățanii l-a făcut pe doctorul Daniil Ciugureanu să fie atât de rezervat în prima fază a Revoluției și să nu ia aproape deloc parte activă la îndrumarea noii vieți politice și culturale a Basarabiei.

Cariera politică a dlui Ciugureanu începe abia după izgonirea bolșevicilor și după întrea armatei române în Basarabia (Ianuarie 1918). Ce e drept, dânsul a fost în Sfatul Țării, deputat al „Partidului național moldovenesc”, dar, după cât mi-aduc aminte, în această calitate n'a desfășurat vre-o activitate propriu zisă. Totuși, cei cari îl cunoșteau mai deaproape, își dădeau seama că acest tânăr tăcut și modest are calități mai presus de ale tuturor gălăgioșilor și că la momentul oportun el și le va ști pune în valoare. Ocazia se ivi în curând. În adevăr când, după ocuparea Basarabiei de către armata română, d. P. Erhan, fostul primdirector al țării, care lucrase cu bolșevicii fără știrea Sfatului Țării și a Sfatului

directorilor, trebui să demisioneze din post, în locul demisului fu ales prim-director dl Ciugureanu, asupra căruia căzu deodată o răspundere extraordinară de mare.

Tânărul premier, deși lipsit aproape de orice experiență politică, în schimb dotat cu o firească intuiție a realității, apucă cu o deosebită îndemănare și energie frânele țării în mână. Naționalist prin instinct și prin concepție — spre deosebire de dd. Erhan, Inculeț ș. a., cari erau socialiști-revoluționari internaționali — d. Ciugureanu izbuti să introducă în viața politică a Basarabiei un spirit național „moldovenesc” și, apoi, încetul cu încetul, general „românesc”, în locul spiritului rusesc revoluționar care făcuse până aci imposibilă consolidarea situației veșii publice în nouă „Republică moldovenească”. El inaugură față de monarhiile cari se socoteau încă stăpâne ale țării, o politică de demnitate și de energie. „Cine sunteți Dvoastră aici?” — întreba Dsa pe reprezentanții acestora în ședința dela 16 Martie 1918 a Sfatului Țării. Și răspundea: „Oaspeți, cari ați fost primiți și ocrotiți în țara aceasta! D-voastră nu știți istoria, și eu înțeleg de ce n'o știți: nici od tă nu v-ați interesat de istoria acestei țări, căci poate v-a mânăat aici numai folosul propriu... Cine a venit aici? Funcționari ruși, cari făceau politica ticăloasă a Petersburgului și coloniști cari se înzestrau aici în deajuns cu pământuri, pe când Moldovenii băștinași erau nevoiți să meargă în Caucaz, la Amur. — Cine a mai venit încă? Evreii, cari erau izgoniți din alte țări, iar aici aflau ocrotire și multe înlesniri”...

Se înțelege, că un om care simția și vorbea astfel, nu putea fi atât de simpatic celor de alt neam, cum erau cei cari își făceau un titlu de laudă din internaționalismul lor, sau cel puțin din „basarabenismul” lor strămt. Dar el nu prea putea fi simpatizat nici de către socialiști-revoluționari, cari luni de zile îmbătăseră lumea cu promisiunea de a da în mod gratuit tot pământul pe mâna țăranilor. Dl Ciugureanu își da seama că Basarabia e moldovenească și că, în consecință, chestia agrară nu trebuie socotită ca o simplă chestie socială, ci ca o importanță problemă națională, menită a face dreptate în prima linie elementului băștinaș.

La 27 Martie 1918, când Basarabia se uni cu România, primul ministru al „Republicii moldovenești” de până aci, trecu ca ministru în guvernul central al României dintre Carpați și Nistru, unde rămase până în 1919, când hotarele acesteia se întinseră spre Nord până la Tisa. În acest an făcu o călătorie în Franța și Anglia, unde informă cercurile politice mondiale despre politica Rusiei, publicând în același timp câteva studii în revistele The New Europe și în Balkan Review. Intors acasă, tipări în românește, o bro-

șură bine gândită despre „Problema rusă față de interesele europene și române”, dând prin aceasta dovada că este și un serios cugetător în materie de politică externă. Mai târziu, în actuala sesiune legislativă fu al-s vice-președinte al Camerei deputaților, din care funcțiune dimisionă, după ce într-o cuvântare plastică și energică făcu un rechizitoriu împ. acabil guvernării de astăzi a țării.

Astăzi d. Ciugureanu este unul din mulții cetățeni nemulțumiți ai Basarabiei, pentru binele căreia atâția

s'au jertfit zadarnic și la temelie căreia are mângâierea că și-a depus, la timpul său, tot ce-a avut mai bun.

Dar dacă în prezent d. Ciugureanu e numai atâ'a, sunt sigur că evenimentele politice cari vor veni, îl vor chema din nou la un rol conducător.

Chiar și într'o țară bogată în oameni politici, un om ca dsa este de mare folos; cu atât mai mult în Basarabia, care se poate lauda cu atât de puțini oameni de valoare politică, morală și intelectuală ca a dsale.

ONISIFOR GHIBU

SĂNĂTATEA PUBLICĂ

ORGANIZAREA SĂNĂTĂȚII PUBLICE LA NOI

După războiu, statele au început să fie mai conștiente de importanța capitalului uman, începând o activitate sistematică și largă de prevenirea boalelor, nu însă suficientă, deoarece încă mai dăinuște ideea că sănătatea e o stare normală, care nu trebuie îngrijită.

Sănătatea, vigoarea Națiunii, numai în cazuri de mare pericol, de amenințare, a fost luată în seamă.

Azi, capitalul uman, a devenit un element de exploatare extraordinară.

Viitorul unei națiuni are la bază ca singur fundament durabil și drept garanție fermă pentru viitor, calitățile superioare ale membrilor ei și forța numerică.

Poporul nostru, popor tânăr, ușor acomodabil, inteligent, a dat dovadă — istoria ni-i mărturie — de o rezistență superioară cu suficiente garanții pentru viitor.

Acum după Unire, scopul nostru e să menținem și să pregătim posibilitatea îndeplinirii condițiilor optime pentru rostul dublu al vieții: național și individual.

La primul scop se ajung din punct de vedere:

I. cantitativ prin:

- a) *Înlăturarea piedicilor pentru căsătorii mai timpurii*
  - b) *Ușurarea căsătoriei*
  - c) *Ocrotirea familiei, protecția familiei numeroase*
  - d) *Ușurarea creșterii copiilor*
  - e) *Înlăturarea cauzelor de mortalitate infantilă îndeosebi,*
- al II-lea) din punct de vedere calitativ prin:

a) *Selecțiune în căsătorii prin împedecarea procreării cu defecte ereditare și înlăturarea piedicilor pentru procrearea indivizilor cu caractere superioare.*

b) *combaterea dăunării rasei prin: alcoolism, sifilis, etc.*

Aceste toate însă din nenorocire, la noi, se pare că printr'o politică dăunătoare rasei, prin falsa înțelegere a cuvântului „Economie”, nici măcar nu sunt luate în seamă.

Pe deoparte: Ligi, conferințe, congrese, broșuri etc. contra alcoolismului, pe de altă: inundarea țării cu cărciumi, chiar lângă școli.

La fel cu familiile funcționarilor. Unde sunt dispensariile, ambulatoriile, spitalele de care are nevoie țara?

Toate vorbele, toată frazeologia politicianului consumat sau ucenic, toate asigurările pompoase nu vor putea liniști sufletul și conștiința celor ce-și dau seama de dezastru.

În câți-va ani starea va fi ireparabilă.

„Singura salvare e intronarea BIOPOLITICEI în toate programele de activitate ale tuturilor partidelor politice și acum încă e momentul să ne deșteptăm.”

Cu aceste cuvinte se ridică dl. dr. I. Moldovan, profesor la catedra de Igienă și Igienă socială dela Universitatea din Cluj.

Plin de energie, dotat cu o mare putere de muncă și cu vederi largi, practic, cu o experiență vastă în domeniul biopolitice și plin de inițiativă.

Principiile generale pentru organizarea sănătății publice la noi, le-a schițat, dl profesor dr. I. Moldovan, în raportul prezentat congresului al 27-lea al asociației generale a medicilor din țară (6—8 Iulie a. c. Timișoara.)*

De acest raport ne vom ocupa pe larg.

Chestiunea e prea importantă ca s'o trecem cu vederea sau s'o încadrăm în câte-va rânduri.

*

O organizare a sănătății publice la noi în țară, s'ar putea realiza

*) Tipografia „Cultura” București 1924.

numai cu următoarele condițiuni principale.

1. *Ocrotirea capitalului uman național*, cu alte cuvinte BIOPOLITICA să fie partea fundamentală a activității statului.

2. BIOPOLITICA să se adreseze în primul rând familiei, căci ea constituie într'adevăr elementul națiunii.

3. *Chestiunile direct în legătură cu sănătatea națiunii*, să fie conduse și rezolvate de un minister special, *acel al sănătății publice*, care să nu se deosebească în importanță de celelalte ministere.

4. *Conducătorul real al sănătății publice*, să fie un om de specialitate, un medic (lucrul acesta trebuie legiferat la noi), *ferit de orice exploatare politică* (ca în Polonia).

Colaborarea cu celelalte ministere când va fi nevoie, să se facă după directive unitare.

5. Un organ special să garanteze stricta respectare a principiului sau programului biopolitic în legislația țării și în alcătuirea bugetului.

6. Organizarea și rezolvarea tuturor problemelor în legătură cu sănătatea, să fie făcută numai de Min. Săn. publice.

Medicina curativă (practica medicală, sanatoriile, spitalele, stațiunile climaterice și balneare, orice instituție de tratament medical) fără discuție e de competența Min. Săn. publ. *Igiena preventivă* (colectivă), care are o importanță capitală pentru colectivitate, nu trebuie să lipsească din programul de apărare al sănătății.

Combaterea epidemiilor cere până în cel mai mic sat, un personal tehnic special, care să se conforme nu după obiceiul și periculosul șablon, ci după cazuri, rutina și modul specific de acționare.

Igiena socială. Lipsa unei discipline morale igienice, face ca alcoolismul, cancerul, bolile venerice, mortalitatea sugacilor, tuberculoza, aceste plăgi sociale, să se lătească. În acest sens prin practică, s'a ajuns la convingere că *ambulatorul policlinic este centrul și tipul de combatere al acestor plăgi*.

În domeniul igienei sociale, în munca de ocrotire, se impune o organizație analoagă celei din Franța și Belgia: la *femme visitense d'hygiène*.

Femeia, fire blândă, compătimitoare, pătrunde ușor în sufletul familiei. Ea câștigă repede, ușor încrederea mamelor și copiilor, cărora le poate face educația și ast-fel

munca igienistului va fi complexată.

Cum vina lățirii plăgilor sociale o poartă însăși societatea, ar trebui chiar ea să dea concursul efectiv. Așa se face în Belgia. Din nenorocire, la noi, masa nu-i educată în acest sens. Trebuie deci cât mai repede făcută.

Eugenia. O organizație sistematică în acest sens nu există încă în nici o țară, deși eugenia e pivotul întregului complex de activitate al Min. Săn. publ.

Ea se referă la :

- a) Natalitatea suficientă
- b) Reducerea mortalității
- c) Ușurarea căsătoriei timpurii.
- d) Procrearea indivizilor cu calități superioare ca valori naționale.
- e) Eliminarea de la procreare a indivizilor cu defecte ereditare evidente (alcoolici, criminali, idioți, imbecili, epileptici, psihopați etc.) prin orice mijloc realizabil: azile, colonii, institute, penitenciar etc.
- f) Apărarea familiei de infecțiuni și intoxicațiuni dăunătoare rasei prin măsuri profilactice, prin legi, dar îndeosebi prin conștiința de rasă și disciplină morală.

g) Validitatea optimă a generației de azi în vederea viitorului, cu alte cuvinte :

- a') Ocrotirea mamei în timpul gravidității, nașterii și leuziei.
- b') Ocrotirea primei copilării, a copilului de școală, a orfanului și a aceluși părăsit.

7. *Asigurările sociale*.

O scindare a acestei părți de Min. Săn. Publ. e o greșală mare, căci acest fel de asigurări au un caracter exclusiv sanitar igienic.

8. *Problema locuințelor și așezărilor* (teren, planuri de ansamblu, colonizări, locuințe ieftine, școli, orașe etc.), atât de greu de rezolvat azi să fie atribuită spre rezolvare Min. Săn. Publ.

9. Întreg personalul angajat în serviciul ce e în legătură cu sănătatea publică să fie numai sub conducerea Min. Săn. Publ.

O paranteză în privința Serv. San. militar. O posibilitate e admisă îndeosebi de dl profesor dr. I. Moldovan :

Reducerea acestui serviciu la cadrul de specialiști (medici militari de carieră cu o direcție supremă în cadrele M. de R.) cari să garanteze interesele specific militare ale acestui serviciu : Recrutări, reforme, etc.

Diracția serv. San. din M. de R. să lucreze mână în mână cu Min. de R.

10. *Academiile Biopolitice*.

Organizația actuală a sănătății publice, la noi și aiurea chiar, lucrează cu un personal nepregătit și e explicabil când ne gândim că medicinistul în timpul școlărității sale prea scurte (5-6 ani), abia are ocaziunea să primească câteva lecții de igienă socială. Ese medic fără cunoștințe practice pe acest tărâm. Aceasta, trebuie să o mărturisim, e o lacună regretabilă mai ales azi și încă la noi.

Pentru remedierea acestui rău, e necesară crearea *academiilor biopolitice* (4: București, Cluj, Chișinău, Iași). În aceste academii, în afară de medici își vor complecta cunoștințele în acest domeniu : pedagogii, inginerii, funcționarii comunali, administratorii superiori, personalul sanitar inferior. Întregul studiu va fi cu tendință practică, nu abstractă.

O subliniere : Aceste academii nu pot fi improvizate. Ele vor fi înființate după un plan bine stabilit cu secțiuni practice ; servicii tehnice. Cu alte cuvinte, rezultatul la care se tinde e : transformarea serviciului sanitar actual pur administrativ, într'unul tehnic.

Descentralizarea de alt-fel ca și autonomia nu trebuie să ducă la conflicte în dauna interesului public.

Diferența izbitoră între îngrijirea sanitară, la țară și cea la oraș, trebuie să dispară. — Distanța enormă între medic de circumscripție (de plasă) îndeosebi și casa țaranului, trebuie deasemeni să nu mai existe, căci nu prin sanatorii se combate tuberculoza.

*

Pentru îndeplinirea acestui plan frumos și urgent necesar, a acestui program biopolitic, e nevoie de fonduri mari și continue, fonduri ce se pot procura prin diferite impozite, ce formează actualmente studiul de predilecție al financiarilor și politicienilor.

Nu-i timpul să facem acrobații de cuvinte ! Pericolul e prea mare pentru națiunea noastră.

Medicii trebuie să se organizeze într'un corp conștient de menirea sa iar societatea să-și dea tot concursul său cât mai repede și mai larg.

Orice clipă pierdută zădarnic, ne apropie de prăpastia. Criminal e cel ce nu vrea să ia în considerare acest pericol.

La muncă, așa dar !

Cluj, 1924, 15/IX.

Dr. Apostol

PROBLEME ECONOMICE

DOUĂ CONCEPȚII

(CAPITALISTO-BURGHEZĂ ȘI INDUSTRIALO-AGRICOLĂ)

Examinând, la bază, viața și politica noastră economică, dela început ne găsim în vârtejul alor două concepții diametral opuse. În fond, ori mai corect, în rezultatele ce le doresc și le așteaptă, aceste două concepții parcurg drumuri paralele, înspre aceeași țintă a beneficiului moral, intelectual sau material.

Privite aceste două concepții numai sub raportul producției economice și al valorizării, le-am putea numi concepția capitalistă-burgheză și concepția industrială-agricolă. Și una și alta din aceste concepții se desprind din câte o tabără bine distinctă: una a producătorilor direcți și efectivi și alta alcătuită din producătorii indirecti adevărații valorizatorii producției, la care se adaugă profiturii legitimi sau ilegiti ai producției.

Cu cât vom examina mai în amănunte alcătuirea acestor două mari tabere economice, cu atât ni se va lămuri mai mult o întreagă serie de anomalii și erozii economice, care ca oricare altele, au fost și sunt menținute cu încăpăținarea ce crește în raport progresiv cu mărimea eroziei.

Să examinăm, sub raportul celor două concepții, situația de azi din țara noastră. După întregirea neamului țara noastră prezintă unul din cele mai desăvârșite complexe economice. Ca situație geografică avem una dintre cele mai bune așezări, cu mare, cu Dunărea, cu munți și văi, cu sol și subsol foarte bogat și variat.

Climatul la fel e potrivit ori cărei producții.

Avem pământul cel mai fertil în o bună parte de țară; avem păduri, mine și o serie nesfârșită de materii prime și de posibilități agricole și industriale. Suntem țara energilor motrice și a celei mai ieftine mână de lucru. N'avem o densitate de populație nici chiar normală, și populația orașelor nu constituie încă, un balast, sub raportul alimentării, ale cărei mijloace ne stau cu inelșugare la dispoziție. Cetățenii țării noastre judecați în totalitatea lor, sunt muncitori sărguincioși și destul de iscușiți.

Repartizarea indelețnicirilor de producție materială, — plasată în agricultură și industrie — este nor-

mală și mai ales pe o bună cale de a se completa, și a și fixa proporțiile de dezvoltare și apoi stabilitatea, în cadrele condițiilor și posibilităților economice — date de țara noastră, cu factorii economici de care dispune. Capital intelectual — de toate gradele, până la creație și artă — de asemenea avem îndestulător, și mai ales suntem pe cale bună, să ni-l înmulțim și să ni-l perfecționăm, pentru nevoile viitorului.

Cu toate aceste — trecem prin greutăți și chiar crize economice — sociale, încă nevăzute la noi. În frământările acestor crize, în amarul lipselor, în care ne sbatem, unii vor să ne mângâie cu afirmări că și alte țări trec prin greutăți similare, după războiu, și în această vreme de așa zisă tranziție, până lumea din nou își revine în așezările normale. Mângâierile aceste însă sunt false — aceste alte țări — au fie care în parte cauzele și defectiunile lor speciale și locale.

Rusia trece prin criza creiată de bolșevismul, care a crezut că poate face salturi în procesul dezvoltării istorice, înlocuind evoluția cu revoluția brutală. Turcia își desbracă caftanele medievale, într-o vreme când, marile puteri dădeau lupta în semnul Bagdadului și azi sunt cu ochii asupra Dardanelor.

Bulgaria trece prin criza luptelor de clasă și de dinastie, iar Jugoslavia, după un cumplit războiu, în care a fost și înfrântă și învingătoare, trece prin criza consolidării slave.

Germania, Austria, Ungaria își poartă crucea invinsului, în vreme ce Italia, Cehoslovacia și Polonia își caută viitoarea așezare în intern și în configurația internațională — cu multe frământări.

Dar noi?

Perderile cumplite ale războiului le-am compensat prin întregirea neamului — ieșind din război, învingători și înmulțiți nu numai ca număr și teritor — dar ca unitate, ca suflet, ca un complex economic fericit alcătuit. Față de bogățiile naturale și față de posibilitățile de producție și consolidare, ravagiile războiului și datorile interne și externe abia pot veni în socoteală, în ori ce caz sunt neasemanat de mici față de oricare altă țară. Și cu toate aceste, în intern ne sbatem în o

criză economică și socială, cum nu se poate mai cumplită, iar în afară suntem tratați ca unii ce ne-am găsi în pragul desastrului. În amarul omului necăjit, ajuns la o răscruce, unde pentru moment nu găsește o imediată soluție, ne năpădim cu acuzațiile pe cine avem mai la îndemână și aruncăm toată vina în cărca guvernelor, ce se succedază, ca și asupra, așa zisului, moral scăzut, asupra regimului de bunul plac cu convoiul bacșișelor directe și prin intermediari.

Or criza noastră economică socială și poate chiar morală, nu este o urmare logică a unor boale interne sau a unor influențe dezastuoase externe. Noi trecem prin crizele pricinuite de sistemul de guvernare, care la rândul său, emană și e susținut de stăpânirea concepției capitalistă-burgheză, sau mai concret de concepția bancară-negustorească.

Pe acest drum am ajuns la naționalismul economic, la granițele economice, la amestecul statului în funcțiunile economice, — toate izvorite din stăpânirea acestei concepții. Brodarea în practică s'a făcut în sarcina superioarelor interese de stat sau de neam și cu concursul paterneli îngrijiri a consumatorilor. Ca dintr'o urnă magică, concepția capitalistă-burgheză, a scos pe consumator de dragul căruia avem fegiferația economică de azi, care a culminat în regime de import și export, de prohibiri, contingentări, maximări, amestec de stat și înlocuirea factorilor economici cu organele administrației.

Or, citez să afirm că sub raport de stat, nu există consumatori, ci numai producători. Desigur, sub raport individual, fie care dintre noi este și un consumator. Repet și un consumator. Dar această calitate e subordonată, este de ordin inferior față de rostul superior al omului, chemat în lume să producă, să creze în mod material sau intelectual.

Singura calitate, ce interesează Statul, sub raport social și economic, este calitatea de producător a cetățenilor. Că fiecare producător este în același timp și consumator, e adevărat. Dar ultima calitate, e de ordin particular și individual, și în intervenția statului e dorită și obligatorie chiar, numai în cazurile când unii dintre cetățeni, în urma infirmităților lor, cu care s'au născut sau cu care au fost izbiți de soarte, sau de războaie — nu sunt decât consumatori. Grija aceasta trebuie

s'o purtăm cu toții — prin ocrotirile sociale. Acestai ar fi normalul, dar în statul stăpânit de concepția capitalistă-burgheză, grija consumatorilor și nu a producătorilor prevalează în legiferare și administrare.

Tabăra cetățenilor cu această concepție capitalistă-burgheză, își găsește rostul și îndreptățirea de existență în spațiul dintre producție și punere în valoare, în intermedierea și finanțarea dela producător la consumator. Această tabără cu concepția azi definibilă: bancaronegustorească, nu ia parte la creație, nu ia parte la producție, cum în afară de nevoile personale, nu ia parte nici la consumația publică.

Rolul acestei tabere începe după producție: prin urmare e firesc, din punctul lor de vedere, că până la concepția lor stăpânește — să-și caute și să-și asigure beneficiile și rostul — în distanța dela producător la consumator. Așa privită problema — e clar că stăpânii pe țară și pe concepția capitalistă-burgheză — nu pot governa și nu pot legifera decât așa cum guvernează și legiferează azi.

Aș dori să fiu bine înțeles. Eu nu sunt detractor și nu vreau să spun că, organele și executorii concepției capitalistă-burgheză, ar fi parazitarii producătorilor sau că n'ar avea un rost și un rol în viața și în politica economică a țării. Din contra; rolul lor de intermediari, de transportatori și distribuitori ai producției ca și în calitatea de finanțatori — îl găsesc și trebuie să-l considerăm cu toții, ca un rol și rost economic foarte important, chiar până la înalțimea calității de producător indirect.

De aici însă și până la stăpânirea de azi, la hipertrofierea concepției capitalistă-burgheză — este un drum lung, e o mare diferență. Într-o țară, ce vrea să se consolideze și să progreseze, mai ales acum, după marele cataclism al războiului mondial și național, necondiționat trebuie să stăpânească, concepția producției directe materială, intelectuală și artistică; va să zică, sub raportul economic, concepția agricolă-industrială.

În orânduirea economică de azi s'a dat — cred eu pe nedreptul — un rol nejustificat consumatorului, deservit de finanțatorii și intermediarii, stăpâniți de concepția capitalistă-burgheză. Este adevărat că felul producției, e determinat de felul și natura trebuințelor consumatorului, de ori când și de ori unde. Dar această determinare de fel a

producției, nu constituie o colaborare, ci cel mult o justificare a producției, în forma și în felul cerut de consumator. Tot atât de adevărat este că activitatea mijlocitorilor ca și mijloacele de plată avansate de finanțari, în spațiul dintre producător și consumator, sprijinesc indirect producția, prin faptul, că dau posibilitatea producătorilor să muncească neîntrerupt, aducându-li-se la îndemână, toate mijloacele, toate bunurile rezultate din diferitele producțiuni interne sau externe, cu care ei, producătorii, își pot satisface trebuințele de ori ce ordin.

Concepția producției directe și efective este măreață căci e creatoare și în același timp ea oferă posibilitățile și mijloacele de îndestulare a trebuințelor omenești și a nevoilor organizațiilor moderne ale Statului, ale orașului, ale satului.

Așa fiind, cred eu că e nejustificat, ca locul de conducere, ce se cuvine în viața economică și mai ales în politica economică-socială producătorilor, să fie usurpat, de către cei din tabăra concepției capitalistă-burgheză, ori mai actual de către tabăra bancară-negustorească.

S'ar putea pune întrebarea: dacă este nejustificată această intervertire de roluri, cum se face, că totuși s'a putut produce și se pot menține de atâta amar de vreme la conducerea vieții și mai ales a politicii economice de până acum, cei din tabăra bancară-negustorească, ce și-au aservit în bunăparte și producția, cu deosebire producția de fabrică și cea industrială?

Răspunsul e mai ușor de cum s'ar crede: Negustorii și intermediarii, ca și finanțorii și profiteurii, nefiind angajați în producție, au la îndemână toată vremea și toată iscusința practicei tradiționale, dusă până la culmi abia visate — ca să înlesnească, și să îndrumeze chiar, până într'o anumită măsură, întreagă circulația, întreagă punerea în valoare a producției.

Că sistemul nostru de guvernare de azi este stăpânit de concepția bancară-negustorească, ce constituie o brutală intruchipare a concepției capitalistă-burgheză, o putem constata din întreagă administrarea și legiferarea anilor de după război și mai pregnant din ultimii ani, decând avem actuala guvernare.

Imediat după războiu, prima grijă a taberii cu concepția bancară-negustorească a fost să profite de oscilările valutare, și să pornească un danț macabru, în jurul unificării și

consolidării valutei. Harpagonismul acestei tabere, ne-a evacuat tezaurul la Moscova și tot această tabără, a siluit emisiuni neacoperite, nici măcar de producție, prin o bancă particulară, cu privilegiu, și azi după 6 ani, încă nelegiferate.

Aceiaș tabără a scos ca din urna vrăjită, pe cinstitul și nenorocitul consumator ca să poată fi deservit prin ei și aservit lor. Au introdus monstruozițiile economice, cunoscute sub numele de: contingentari, maximări, distribuiri prin administrație, și seria întreagă, nesfârșită nici azi, a regimelor speciale și excepționale, privind circulația producției, în intern, și importul și exportul. Când s'au găsit în jenă, au adus spre derutarea creditului particular și al țării, legea reglementând creanțele cetățenilor altor țări, consolidarea bonurilor de tezaur și mai nou, revalorizarea datoriilor. Toate aceste, brodate pe îngrijorări și nizuinți de salvare a valutei, sau pe cântarea de împrumute și capitaluri streine, asupra cărora însă, concepția și ordonanțele sistemului de guvernare de azi, vrea să-și asigure a priori, fără apel, administrarea și stăpânirea. Și cum e fi resc, în mâna acestei tabere bancaronegustorească, se concentrează mijlocul de schimb — banul — cu ajutorul căruia, se trec din mână în mână diferitele produse și mărfuri, confecționate de mână și uzina producătoare, înspre consumatori — stăpânirea n'a fost greu de acaparat, cum va fi de greu de menținut.

Mai ales că banul, în urma unei confuzii și în deosebi în urma unei ușor înțelese înșelăciuni optice, și-a pervertit rolul și rostul în opinia publică. Din măsurător de valori care este, banul a ajuns însuși valoare, rămânând numai pentru pușini — titlu de valoare. Și pentru aceștia însă nu mai e privit ca simplu mijloc de schimb, măsurător de valori.

Dela această pervertire a rolului și rostului banului, până la stăpânirea taberii, care după indelefinicirile sale de mijlocitor și finanțator, avea și are la îndemână, cei mai mulți bani, n'a fost decât un pas, pe care această tabără a fost firească să-l facă, mai ales sub mirajul puterii stăpânitoare și îndrumătoare.

După războiul mondial dreptatea socială a reperat două mari învineri: banul, valuta la noi și aiurea a fost înfrântă și derutată din rolul ei de dictator inapelabil, în vreme ce munca, în funcție de producție,

și-a eluptat libertatea de acțiune și atotstăpânirea.

În fața acestor două mari biru-ințe, tabăra capitalistă-burgheză se svârcolește amarnic și face eforturi nemaipomenite pentru menținerea și asigurarea egemoniei sale din trecut. În această grozavă luptă a reușit pentru moment să câștige o poziție importantă: să dea iluzia că *valuta*, cu banul ei măsurător de valori, și nimic mai mult, ar constitui un factor economic important și să acrediteze că viața și sănătatea socială, și economică, ar fi în funcție numai de refacerea valutei.

Pentru soluționarea problemei valutare s'au adus, în primele rinduri de front, o seamă de economiști și cercetători științifici, de valoare nediscutată și s'a mișcat întreg aparatul de administrare și guvernare a Statului, care încearcă prin deflație sau inflație, prin revalorizare sau devalorizare, să salveze pretinsul factor economic, în rolul căruia a fost instituită valuta. Incercările aceste au și reputat câteva rezultate și mai mult au dat perspectivele unor reușite viitoare. Aceste reușite însă se destramă la fiecare conjunctură neprevăzută, la fie care vintuleț produs de mișcarea vie a adevăratei vieți economice. Și nu am o prea mare îndrăzneală, când afirm credința că dacă vom avea puterea să schimbăm *sistemul* de guvernare de azi și de ieri, țara noastră poate să-și asigure în istorie, rolul ei de seamă.

Tabăra producătorilor direcți și efectivi, câștigă zi cu zi noi poziții în cumplita bătălie, fără să le remarce prea mulți importanța și valoarea reală.

Această lipsă de remarcare, mai îngăduie perpetuarea credinței înșelătoare, că tabăra capitalistă — burgheză își va salva și de data aceasta situația privilegiată, de conducere și îndrumare, a vieții și a politicii economice sociale.

Și asta pentru cuvântul că o serie întreagă de fapte importante și mult grăitoare se strecoară aproape neobservate.

Reforma agrară a scos pământul din rolul de a mai servi drept rentă pe seama taberii capitalistă-burgheză. Participarea salariaților și muncitorilor la rezultatele muncii prin asigurarea pe seama lor a unei părți din beneficii s'a început. Munca intelectuală și materială, este azi mai conștientă, ca ori când, de valoarea ei și o serie întreagă de lupte mai mult sau mai puțin potrivite ca tactică, se poartă pentru

fixarea acestei valori, chemată să excludă exploatarea muncii.

Acaparările finanței și trusturile capitaliste, deși azi încă foarte puternice, poartă deja în ele sâmburele descompunerii în fața sănătății și valorii muncii datoritoare de producție și creație, conștientă de rolul și valoarea ce o compoartă.

Vasile C. Osuadă.

CRONICA TEATRALĂ

VIFORUL

Dramă în 4 acte de B. St. Delavrancea

Teatrul Național din Cluj și-a început activitatea din acest an cu drama romantică a lui Delavrancea „Viforul”. Este o dramă istorică, ce ne evocă întâmplări petrecute pe pământul Moldovei între 1524—1527, anii din domnia slabă a lui Ștefăniță, fiul lui Bogdan Vodă și nepotul lui Ștefan cel Mare. — Eroul principal este numai Ștefăniță nu și Luca Arbore, pentru că în jurul lui se învârtă, el determină acțiunea și firea lui cheamă și păstrează interesul.

Dar cât interes?!..

Desigur că atâta cât izbuteste să ne trezească ființa lui sufletească, adâncită, motivată și reliefată — de autor și de artistul dramatic. Ștefăniță însă este un vanitos bolnav, gelos de gloria înaintașilor săi și gelos de ori-ce glorie a oricui din jurul său — care l-ar putea pune în inferioritate... De aceea vrea să atace Polonia și pe Sigismund, pentru că acolo se adăpostesc cei cari amenință tronul, iar acesta l-a umilit refuzându-i mâna ficei sale...

Tot vanitatea — și nu o vanitate regească — îl face să hotărască moartea lui Cătălin, pentru că acesta îi întunecă gloria de vânător priceput în aruncarea săgeții. Iar moartea lui Luca Arbore o planuiește și-o ordonă aceeași voință trufașă, care vrea să se asigure înputerea celor ce i-ar putea sta în cale.

Ciocnirea acestei dorințe cu cele din jurul său împletește acțiunea din piesă. Și acțiunea pornește, sporște și se încheie... obosită și aproape monotona, pentru că în înlanțuirea ei nu găsim conflicte între voințe cu adâncimi mari, energice și obiectivitate astfel, nu numai schitate... Ștefăniță vrea... și tot ce vrea, se face. Și doar simțim atât de limpede că el nu poate nimic, că este un slăbănog, pe care-l conduce un bețivan de Moghilă și

totuși merge înainte. — Zicem: lipsă de motivare în înlanțuirea acțiunii — și deci oboseală în suferințele cari o pretind aceasta dela piesa lui Delavrancea.

Dar — pe lângă tot dezechilibrul artistic — piesa place și interesează prin măreția *cadralui* și a *incidentelor* din ea, dovezi ale unei puteri de imaginație extraordinară (să ne amintim două momente: aflarea morții lui Cătălin de către Luca Arbore și osândirea acestuia). Dacă adăugăm încă limba și stilul lui Delavrancea — cu bogăția, curățenia și cu puterea lor de evocare, înțelegem farmecul original care desmeară sufletul auditorului ori decăteori asistă la reprezentare.

Interpretarea a fost bună. Dacă s'ar da însă replicile mai puțin grăbit, ne-ar plăcea mai mult. Asupra reprezentării dramatice vom reveni.

G. Șerban.

Refacerea economică și culturală a Maramurășului

Pentru soluționarea norocoasă a problemei maramureșene, pe lângă principalele revendicări cari sunt mutarea și rectificarea frontierei și reînființarea străvechei episcopii, propun următoarele măsuri de îndreptare:

1. Clădirea liniilor ferate de joncțiune cu Moldova și Ardealul peste Capnic—Baia-prie cu Satul-Mare și peste Lăpuș—Căcău cu Dejul, iar din Borșa peste Iacobeni cu Iași, cari au o mare importanță strategică, pe lângă cea economică. Astfel s'ar deschide drumul cel mai scurt pentru importul alimentelor și mutarea punctului de gravitațiune al comerțului din Basarabia dela Odessa spre nord-vest.
2. Executarea cinstită și strictă a reformei agrare cu aplicarea art. 9, 24 și 33 a legii R. A. pentru naționalizarea solului. Inființarea pădurilor și pășunilor alpine comunale pentru asigurarea creșterii vitelor și a industriei casnice de lemn: *principalele resurse de trai* și de câștig mai ales în timpul iernii când 7 luni pauzează indeletnicirile agriculturii.

E necesară regularea apelor, mai ales a Vișului, repararea șoselelor, transformarea cârților funduare, regularea poziției faptice, comasarea, crearea de izlazuri și rectificarea cadastrului din oficiu. Școala de pomicultură din Băicoiul-Mare va trebui întregită cu o școală de apicultură și de agricultură, mai ales pentru ramurile economiei de munte și lăptărit.

3. Pe lângă organizarea poporului în cooperative, case naționale, reuniuni, etc. este nevoie să se suprimă alcoolismul: prin prohibirea fierului de spirt și monopolizarea cârciumăritului. Cârciumele să fie toate în posesiunea comună.

4. Crearea și organizarea unei admnistratii serioase și cinstite prin sfărămarea coteriilor locale cointeresate, desființarea cleptocrației, a mitei și a nepotismului scandalos, care ne-a adus în halul, în care ne aflăm și ne periclitează și viitorul ca națiune independentă.

Dr. V. Filippctuc,

FAPTE ȘI OBSERVAȚIUNI SĂPTĂMÂNNALE

Sarea pământului

Săracii sunt sarea pământului. Nimic nu se face fără el. N'ar exista nici un apostol, nici un sfânt, nici un erou, dacă nu l-ar fi îmbrățișat cu efuziune, el, săracii. O doctrină în sine, dacă nu este împărtășită cu elan de mulțime, rămâne neeficace, nu dă roade sociale. Sufletul celor mulți, care individual nu înseamnă nimic, când este atins de ideile profetice, începe să vibreze și cu cât unduilașunile provocate sunt mai mari cu atât și doctrina a prins corp, s'a răspândit fecundând mințile mișcate, fanatizate.

Dar cece este mai curios foarte demul-teori: aceste mulțimi, oropsite, lipsite de individualitate, fără orizont intelectual, diriguesc cursul lucrurilor, în afară de orice prevedere a oamenilor mari, conducători de față. Penibilă desiluzie trebuie să încerce atâta dintre aceia care dețin în mâinile lor destinele popoarelor (adică așa cred ei, și dacă ar fi buni psihologi ar putea să cunoască mulțimile cât și forța ideilor ce le animează).

Brutele ideii generoase și transformă fața pământului împotriva oamenilor politici și împotriva bogățiilor, care au la îndemână mijloacele de studiu și cunoaștere.

Deaceia birocrățiile, administrațiile ostificate degenerază în organisme suprapuse, în simple instrumente de huzur și îmbogățire pentru deținătorii puterii (ei cred că sunt deținători, însă în realitate ar trebui să fie servitori, doar sunt plătiți cu banul public), în loc ca admn. strășnile să fie deschise în permanență pentru suflul vremilor . . . Horta Trandafir.

Prelegerile despre Societatea Naționalilor la Universitatea din București. În legătură cu dorința și propunerea dlui prof. N. Dașcovici din articolul „Instrucțiunea publică și Societatea Naționalilor”, publicat în No. 21 al revistei noastre, țin să aduc o informație care este o complementare și un punct de sprijin pentru evidențierea necesității relevate de d. Dașcovici.

În cursul dsale de sociologie generală, ținut anul trecut la Facultatea de Litere și Filosofie din București d. prof. D. Gusti, vorbind despre sociologia biologică și problema națiunii care se pune în legătură cu doctrina raselor, a ținut trei prelegeri de un interes deosebit asupra Societății Naționalilor, arătând care este natura și menirea acestei instituții, cum este organizată și cum funcționează, care a fost activitatea, și care sunt rezultatele ei pozitive, precum și care este datoria ce revine fiecărei națiuni, membră a Societății, față de acest singur for superior de garanție a păcii și de înțelegătoare colaborare rodnică în folosul culturii și civilizației.

De altfel aceste prelegeri n'au fost decât un răsădit în lumea școlară a nobilei acțiuni desfășurate în acest sens de Institutul Social Român, ale cărui prelegeri publice au avut anul trecut de obiect politica externă și căruia i-se datorește învierea Asociației naționale pentru Societatea Naționalilor, precum și înființarea

rea unei secții de politică externă pe lângă el, secție a cărei activitate a fost dintre cele mai frumoase și mai rodnice.

G. V. Răcoasa

Sarta orașelor. Ne interesează în cel mai mare grad sarta orașelor, ca centre economice și culturale. Impresia generată este că lipsește ceva orașelor noastre, că cineva se pune deacurmezișul și le stăjenește activitatea mai intensă. Acel ceva este libertatea mai mare de acțiune și mișcare a primăriilor, sau așa numita autonomie comunală. Revindicările, complexele necesităților economice și sociale, ce se oglindesc mult puțin în bugetele lor, nu întâlnesc la centru înțelegerea largă. În minister lucrează foarte feca. O ciudată și capricioasă echilibristică de cifre. Câțiva experți contabili și inspectori generali se amestecă și fac calcule teoretice. Primăriile sunt astfel jenate în acțiunea lor. Autonomia este astfel luată, iar primarii sunt niște bieți slujbași ca toți alții.

Doritori de a cunoaște situația în orașele noastre, progresele sau regresele recente, precum și proporția locuitorilor în noua stare de lucruri, am început o anchetă și încurând ne vor sosi rezultatele, cari vor fi edificatoare, de sigur.

Conferințe economice. Camera de Comerț și Industrie din Cluj a fost în mod fericit inspirată când nu s'a limitat indecursul târgului de mostre la o acțiune de transacțiuni comerciale, ci a organizat conferințele economice despre cari am vorbit într'un număr trecut. Cum publicul din Ardeal este obișnuit să aibă o presă bine orientată, bogată în expuneri pe larg a lucrurilor, am crezut nimerit să dăm cât se poate de detaliat cuprinsul unora, între cari este și a dlui Vasile C. Osvadă publicată în numărul de față al revistei. Vrem să continuăm vechea tradiție ardeleană a presei, cu expuneri cuprinzătoare în nota actualităților. Unim cercetările savante cu informațiile cari sunt atât de necesare, sunt așazicând sarea publicației. Unim știința cu jurnalismul pentru a nu obosi pe nimeni și a face mai accesibilă urmărirea lucrurilor grele. În pământul bun care a primit cu atâta iubire revista noastră ne vom strădui să punem doar sămânță sănătoasă.

Prințul Carol despre mișcarea culturală. Prințepile Carol al României într'un interviu acordat ziarului „Zürcher Tageblatt” a făcut interesante aprecieri asupra mișcării culturale a zilei de azi. Astfel comparând teatrul francez cu cel englez, găsește că primul actualmente se reduce la bluff, deși e convins că artiștii și scriitorii ar putea produce și ceva mai bun, dacă nu s'ar lăsa influențați de publicul căruia îi trebuie teatru ca eel de azi. Dintre literaturii, iubește mai mult cea franceză. În muzică e pentru suveranitatea fără rival a lui Beethoven. Dintre cei noi îi plac R. Strauss și Debussy. În pictură e admirator al vechilor maeștri italieni. Despre futuriști nu are deloc păreri bune. Dimpotrivă. Declarațiile ce le-a făcut, prințepile moștenitor le-a încheiat

cu câteva cuvinte despre cultura minoritară din Ardeal.

Literare Dl Emil Isac inspectorul artelor din Ardeal va publica în curând o lucrare asupra evenimentelor artistice din Transilvania dela Unire încoace.

— Ziarul „Dimineața” publică un nou concurs pentru un roman social românesc. Premiul este tot de 50.000 lei. Manuscrisele se depun până la 1 Sept. 1925.

— D. Brittain, președintele ziaristilor englezi și deputat al Camerei Comunelor se află de prezent în România, în călătorie de studiu.

— D. R. Franasovici subsecretar de stat a adresat administrației din Ardeal un ordin prin care interzice amestecul administrației în luptele confesionale.

Artistice — Ministerul Artelor a dispus ca la Teatrul Național și Opera Română din Cluj să se facă muncitorimeii reduceri de 50 la sută la ori care reprezentație, exceptând premierele.

— Clubul Artistic aranjază la Cluj o expoziție colectivă a pictorilor ardeleni. Expoziția se va deschide la începutul lunii Octomvrie sub patronajul dlui Lepe-datu, ministrul Artelor.

— Traian Grozăvescu, tenorul atât de apreciat va cânta în decursul lunii viitoare la „Teatrul Maghiar” din Cluj.

— **Diverse** — Rămășițele pământești ale marelui Barbu Delavrancea zac în cimitirul din Iași. Cum dânsul s'a născut, a copilărit și și-a petrecut aproape întreaga viață la București, s'au făcut propuneri pentru aducerea lor în capitală.

— O comitune a „Comitetului Alsacian de studii și informații” a sosit în țară, cu scopul de a studia situația din România. Misiunea e compusă din distinsse personalități din Alsacia.

Flota comercială mondială. „Lloyd's Register of Shipping” în anuarul depe 1924 ne relevă un fenomen rar, anume acel al diminuării tonajului flotei comerciale mondiale, în decursul anului trecut. Față cu 65.166.567 tonne cât reprezenta această flotă la 30 Iunie 1923, peste un an, adică la 30 Iunie 1924 avea numai 64.023.567. Scăderea tonajului se datorește eliminării din flotă a unor vase vechi ori defectuoase, impropriei traficului. E curios că pe lângă această diminuare generală, care atins în mod simțitor mai ales America, Franța, Italia și Anglia, singură Germania arată o urcare a tonajului cu 363.598 tonne, și Japonia. O statistică care spune mai mult îndirect, decât direct.

Cu numărul de față intrăm în a doua jumătate de an. Rugăm pe onor. noștri abonați cari au achitat numai jumătate de an, să binevoiască a înoi cu urgență posibilă abonamentul.

S'a deschis în parte marele magazin Cluj, Calea Regele Ferdinand No. 5. Telefon 479.

EUGENSZABÓ

al specialităților de modă de dame

Prețuri fixe!

Telefon 479.

SĂPTĂMÂNĂ ECONOMICĂ - FINANCIARĂ

O soluție a crizei economice — o recomandă țării, un distins fruntaș al vieții noastre publice, cu vii preocupării și întemeiate cunoștințe în chestiunile sociale și economice.

Ca să eliminăm la început orice notă subiectivă sau pătimășă — deocamdată reținem numele și dăm în resumat numai ideea emisă:

Se știe că în legiferarea reformei agrare întâi în Transilvania cât și în vechiul regat ca preț cu care se expropriază și se improprietează s'a fixat prețul mediu dintre anii 1913—1918 în Transilvania, Banat și părțile ungurene și arenzile medii în vechiul regat.

Odată luate ca bază aceste prețuri și arenzii, de până la 1918 — este clar că nu pot fi luate decât în valuta de atunci adecă în valuta de aur, cel puțin în ce privește calculația cifrică.

Deși este atât de clar — ori tocmai pentru aceasta — la punerea în practică a expropriării și improprieteării — executorii legii agrare au interpretat — litera legii așa, că au fixat prețul în leul — hârtie de azi, în loc să-l fixeze în leul aur, dinainte de 1918, pământul păstrându-și și azi ca și atunci aceeași valoare internă — aur.

Prin această greșală — să-i zicem de creion — s'au păgubit și improprieteării și expropriateții. Unii au fost ruinați și ceilalți nu le-au putut lua locul, în ce privește sarcinile, care ne mai având acoperirea de producție imposibilă, se găsesc azi în noianul datoritorilor de stat necoperite și a emisiilor de bani-hârtie fără îndestulătoare garanții și mai ales în o neîndurată politică fiscală, forțată de nevoile bugetare la transporturi, vămi, monopoli etc. — ca să nu mai vorbim de legea și ordonanțele nouilor impozite și taxe de tot felul.

Ajunși până aici — alergarea după împrumuturi, criza economică, încercările diferite de azi — nu sunt decât firești.

Ca să găsim însă soluțiile crizei de azi — trebuie să mergem la originea greșelii, care a pricinuit criza, în primul rând. Astfel ajungem la fixarea prețului exproprierei și a improprieteării.

Dacă punem în valoare intenția legiuitorului și chiar litera legii — acest preț nu poate fi fixat decât în mediul prețului cu valuta de atunci, va să zică valuta de aur.

Astfel procedând n'am mai avea ridicolul economic să luăm și să dăm un jugăr de pământ cu prețul unei perechi de ghete sau cu prețul alor 200—300 ouă sau chiar al unei oi — când se știe că în medie prețul unui jugăr a fost și trebuie să fie egal cu prețul unei perechi de boi. Rectificând dar această incommensurabilă greșală — am avea situația următoare:

După datele oficiale s'ar fi expropiat în țara întreagă circa 6 milioane hectare adecă vreo 10 milioane jugăre — în preț mediu cu câte 600 lei la jugăr. Acest preț valorizat la prețul de atunci, nu cu 40 — cum e aurul ca și Indexul de azi — dar numai cu jumătate, cu 20 — ar fi un jugăr de loc 12 mii lei hârtie de azi. Chiar și acest preț este mult în interior prețului normal, după ce azi o pereche de boi se vinde cu 15—30 mii lei.

De dragul calculației să luăm jugărul numai cu rotund 10 mii, în loc de 12 mii redus sau 25 mii normal am avea pentru circa 10 milioane jugăre: 100

miliarde lei hârtie de azi sau 6 miliarde lei aur. Dacă statul ar reține dela proprietari 20% impozit special din acest preț valorizat — Statul ar ajunge în posesia alor 20 miliarde lei hârtie, cu care și-ar putea imediat achita întreaga datorie la Banca Națională și datoria flotantă internă pentru furnituri.

Pentru consolidările și plățile externe, dar mai ales pentru refacerea internă — Statul ar reține ca împrumut forțat încă 30% din prețul espropriilor plătit de improprieteării — va să zică 30 miliarde pe care le-ar pune la dispoziția emistunilor, pe măsura trebuințelor — ca garanție aur, căci ar fi obligații emise în baza de ipotecă a prământului țării pasibil de reforma agrară. Că improprieteării pot și trebuie să plătească cel puțin o medie de câte 10 mii lei hârtie de azi sau circa 300 lei aur de jugăr-e logic, economic și cinstit.

Recunoaștem că soluția aceasta nu oferă o armă electorală — dar în schimb e o conștientă măsură economică, potrivită să vindece boala crizei în care ne sbatem — și datoria tuturor e să salveze țara și nu să milojească indivizii capabili de muncă.

Vom reveni și noi — în un articol special.

Marii industriași ai țării au avut săptămână trecută o ședință plenară în cadrele Ugir-ului (Uniunea generală a Industriei române, în care sunt reprezentate toate organizațiile ca: petrolifere, metalurgice, textile, forestiere, pielărie, etc., etc.). S'a ales pe un nou period conducerea Ugir-ului re alegând ca președinte pe d. Ștefan Cerkez, și 8 viceprezidenți, între care din ciscarpația dd. Willy Czeli, M. Farkas, Adalbert Bürger, Sigm-Sana, iar în comitetul de direcție 8 directori, între cari patru din părțile alipite în persoana dlor: Vasile C. Osvadă din Cluj, Dr. A. Poloni din Brașov, Ing. V. Blășianu din Timișoara, și Ing. Mateescu din Arad.

După constituire — în seria discuțiilor foarte importante, un loc de frunte a ocupat căutarea soluțiilor de a ieși teferi din cunplita criză financiară, care anihilează producția.

Unanim s'a fixat că pentru moment singura posibilitate de a nu deruta producția o dă o nouă emisie de câteva miliarde — mai ales că cele 18 1/2 miliarde ale emisiei de azi, departe să constituie o inflație, nu reprezintă nici normalul emisiei din preajma răboiului nostru. Din desbaterile asupra felului cum s'ar putea garanta această nouă emisie — se ridică peste comun gestul larg și patriotic al marelui industriaș al țării — fără deosebire de neam sau de naționalitate. Unanim toți reprezentanții industriei din țară și-au oferit ca garanție pentru emisie nouă portofoliile lor cu lombardele ce le constituie, și cu instalațiile, ce le posed.

Valoare aur. Acest gest nu numai trebuie să fie prețuit după cum merită — dar trebuie se fie de urgență pus în practică. În acest scop a fost prezentat un memoriu Ministrului de finanțe. Poate va fi înțeles acum în ora a 11.

Plaja economică și financiară — se găsec și în săptămâna aceasta sub grozava turtire a crizei de numerar. Toate îndrăselile — par a se apropia de eșuare. Banul ori mai corect lipsa banului se simte azi și în magazii ca și în fabrici; și în bănci ca și în gosdodăriile particulare sau ale statului. Și toți nu așteaptă decât o ușurare — prin „oare care schimbare — că așa nu mai poate să dureze.“

S'a ajuns până acolo — în sfârșit — să nu se mai orienteze nimé, să nu mai intereseze cursul leului dela Paris și Zürich, Toată lumea se chinuie cu lipsa de numerar — fără a mai însemna cursul.

În cataclismul economic, în care ne găsim — acest desinteres constituie o primă etapă de îndreptare — ca să ajungem la calea normală, la aprecierea și intensificarea producției.

CRONICA SPORTIVĂ

Mai corect am putea numi rândurile de azi cronica scandalurilor ce se fac în numele sportului.

Dela întâiul număr al revistei noastre am arătat că apreciem necesitatea educației fizice, dar dorim ca din felul cum se face azi „Sport“ să se elimine totul ce degradează educația fizică la lupte de circ asemănătoare cu cele din anticitate. Am mers mai departe chiar, am admis „matchurile“, pe de-o parte fiind un mijloc de stimulare a educației fizice, pe de altă parte constituind prin încasări o sursă de venit inteligent utilizabil pentru educația sportivă a mulțimei.

Mai departe însă, nu putem merge. Scandalurile sportive oricât ar fi în nota timpului, și ori cât am fi de neputincioși în fața manifestărilor aproape unanime ale colectivităților sportive nu le putem admite.

De mai bine de o lună de zile nu este duminică să nu auzim despre diferite scandaluri. Acum în urmă s'a produs un caz care a întrecut în măsură pe toate cele precedente. La Oradea-Mare s'a încercat mituirea unui jucător cu 12.000 lei. Acela a simulat că primește, a chemat pe reprezentanții clubului advers la el acasă, a primit banii, și în urmă a făcut semn celor șase atleți ai clubului său, ascunși dinainte la el, că pot lua la bătaie pe mituitori.

Organele de conducere ale mișcării noastre sportive sunt datoare a ordona imediată desființare a celor două cluburi dela Oradea cari în fanatismul lor mergeau până la asemenea acte. Măsurii mai blânde dacă se vor lua, vor rămânea ineficace și vor fi numai un avertisment ca să lucreze de acum înainte cu multă precauțiune, după culise.

Nici nu mai amintim de necesitatea și obligativitatea trimiterei autorilor acestui scandal și în fața autorităților judiciare. Altfel, degenerarea nu va putea fi înfrântă.

Depozitul revistei

Societatea de mâine

și al doilea birou de administrație în Cluj, este în strada N. Iorga no. 10.

Ore de birou: 9—12 și 16—18

O carte folositoare

Ziarele „Patria“, „Neamul Românesc“ și o seamă din revistele bisericești au înregistrat cu căldură apariția broșurii „La Altarul Neamului“. Autorul ei, dl. Dr. Gh. Comșa, neobosit muncitor în domeniul literaturii noastre bisericești, ne face dovada aptitudinilor sale serioase și în domeniul lucrărilor de propagandă național culturală bună și folositoare.

Broșura „La Altarul Neamului“ cuprinde cuvântări la toate serbările naționale. Încrestăm și noi apariția ei în dorința de a fi citită de toți cei chemați a fortifica conștiința națională a poporului nostru prin cuvântările ce le rostesc cu ocazia serbărilor naționale.

SCHMOLL-PASTA
E CEA MAI BUNĂ CREAMĂ DE GHETE
BRAȘOV, STR. LUNGĂ No. 59.

„AU PRINTEMPS“

POST „MISSIR“

Str. Memorandului No. 11, Cluj

Stofe de Lână
Mătăsuri
Velururi
Stofe pentru mobile
Pânzeturi albe
Covoare
Linoleum

Vindem aproape cu

prețurile fabricelor

VITRINA CĂRȚILOR

ARDEALUL

INSTITUT DE ARTE GRAFICE SOC. ANON. CLUJ
Tipografie, Legătorie, Librărie, Turnătorie de litere

CENTRALA: Cluj, str. Memorandului 22. — Suc.: Tg.-Mureș, Piața St. cel Mare 6.

Tipografia execută lucrări tipografice, imprimate, cărți, reviste, în cele mai bune și mai artistice condițiuni. Secția specială pentru lucrări în colorii, trichomie, tipărirea acțiunilor pentru societățile anonime, registre de bancă etc. — Librăria este asortată cu tot felul de cărți reviste românești și streine. — Mare depozit de furnituri de scris și rechizite școlare. — Articole și instrumente muzicale. Mașini de scris.

La librăria „ARDEALUL“ din Cluj se găsesc de vânzare următoarele cărți școlare aprobate de Ministerul Instrucției din București:

Pentru școlile primare:

	Prețul lei
Dr. Stroia-Lăpădatu-Crișan: <i>Abecedar partea I și II</i> , ed. VIII-a No. de aprobare 308/924	10.—
Dr. Stroia-Lăpădatu-Crișan: <i>Carte de cettre pt. cl. II-a</i> , No. de aprobare 364/924	15.—
Dr. Stroia-Lăpădatu-Crișan: <i>Carte de cettre pt. cl. III-a</i> , No. de aprobare 364/924	16.—
Dr. Stroia-Lăpădatu-Crișan: <i>Carte de cettre pt. cl. IV-a</i> , No. de aprobare 364/924	18.—
Dr. Stroia-Lăpădatu-Crișan: <i>Carte de cettre pt. cl. V. și VI.</i>	epuizată
Gh. Boeriu și Gh. Codrea: <i>Abecedar fonomimic</i> ed. IV-a, No. de aprobare 21486/920	10.—
Gh. Boieriu și Gh. Codrea: <i>Metodul fonomimic</i>	15.—
P. Kiss-Dr. S. Mureșan: <i>Istoria Românilor pentru școlile primare</i> . Aprob. de Minist. Instr. București sub No. 148 090/923	20.—
Dr. Gh. Ioanovici și S. Mureșan: <i>Constituția Patriei</i> pentru școlile primare cl. V. VI-a, ed. II. No. de aprobare 35.809/922	18.—
Iuliu Crișan: <i>Geografia Românelor</i> , pt. școlile primare. După sistemul cel mai ușor și mai pedagogic. Ilustrată cu neșumărate hărți și tablouri din frumusețile țării. No. de apr. 15.252/922	12.—
D. Lăpădatu-I. Crișan: <i>Carte de cettre pt. cl. I-a Școalelor de ucenici industriali</i> , ed. I. No. apr. 7194/921	22.—
D. Lăpădatu-I. Crișan: <i>Carte de cettre pt. cl. II-a Școalelor de ucenici industriali</i> , ed. I.	epuizată
Nou! Ing. T. Filipescu: <i>Carte de cettre pt. cl. III-a Școalelor de ucenici</i> , ed. I. No. de aprobare 208/924	32.—

Pentru școlile sec. medii, normale, etc.

Nou! Blaga-Neș: <i>Fizica</i> pentru școlile medii și secundare inferioare ed. II. cu 203 ilustr. Aprob. cu No. 209/924	42.—
Nou! A. Ciortea: <i>Fizica experimentală vol. I</i> , pentru școlile superioare	100.—
Nou! A. Ciortea: <i>Fizica experimentală vol. II-a</i> , pentru școlile superioare	80.—
Nou! Prof. Dr. Ioan Popescu-Voitești: <i>Elemente de Geologie</i> , ed. II-a. Pentru curs superior al lic. Aprob. de Min. Instr. No. 269/IV-1921. Premiată de Acad. rom.	100.—
Nou! Victor Lazar: <i>Istoria Românilor</i> pentru școlile secundare și normale. No. de aprobare 192 C. P./924.	44 —
Romulus Demetrescu: <i>Elemente de Logică și Metodologie</i> , aprobată de Min. Instr. No. 1012/923	28.—
Vasile Vlaicu: <i>Curs complet de Stenografie Românească</i> pentru toate școlile secundare, comerciale etc. și pt. privați, ed. II-a	15.—
Dr. Al. Borza: <i>Herbarul mic</i>	30.—
„ „ „ „ mare	40.—
A. Bena: <i>Teoria Muzicii (principiile)</i>	40.—
T. Vulpescu: <i>Teoria Muzicii</i>	20.—

BERE
URSUS

din fabrica

Czell din Cluj

este cea mai pre-dilectă beutură a publicului

„VINEA“

S. A.

Pentru Comerțul de vinuri și Derivatele lor

ALBA-IULIA

Sucursale: Arad și Tâșnad

Libraria Socec & Co S. A. București
 Sucursale la Iași, Craiova, Ploiești, Galați, Calarasi
 și Slobozia

Recomandă următoarele publicațiuni:

Abrudeanu I. R. : România și războiul mondial . . .	L 30.—
" Pacostea Kusească, Note istorice . . .	L 20.—
Becescu Gh. Silvan : Valea Albă Roman istorie (Ștefan cel Mare)	L 24.—
Becescu Gh. Silvan : Ana Doamna, idem	L 22.50
Bengescu George : Din viața Reginei Elisabeta a Rom. . .	L 20.—
Botez I. : Aspecte din civilizația engleză	L 14.—
" Studii și Observații	L 12.—
Enescu Ion și Iuliu : Ardealul, Banatul, Crișiana și Maram.	L 18.—
Foerster Fr. W. : Cartea Vieței	L 30.—
" Indrumarea vieței	L 45.—
Mehedinți S. : Oameni dela munte	L 25.—
" Altă creștere, Școale muncii	L 25.—
" Către noua generație	L 30.—
" România, Descrierea țării cu hărți	L 63.50
Moga B. : Agricultura practică, vol de 550 pag.	L 54.—
Mureșanu C. : Educația Engleză	L 10.—
Payot Iules ; Educația voinței	L 25.—
Radulescu Mircea : Legenda Coroanei, poem dram.	L 10.—
" Suflet de uzină, poesii de războiu	L 5.—
" Pui de lei	L 25.—
" Portrete și amintiri	L 20.—
Shakespeare W. : Iuliu Cesar, Antonus și Cleopatra, Coriolan	L 48.—
Verne Iules : Voiajuri Extraordinaire, 10 volume aparate	à L 30—40.—
Zaharie N. : Viața și opera lui Al. Vlahuță	L 16.—
" Viața și opera lui Eminescu	L 40.—
Mehedinți S. : Atlas geografic, eele 5 Continente	L 35.—
" Atlas geografic, Continentele fără Europa	L 30.—
Popa Burcă : Atlas geografic pentru tot cursul secundar	L 140.—
Popa Burcă : Atlas geografic pentru tot cursul primar	L 85.—
Popa Burcă : Charta fizica și poitică a României	L 14.—
" Charta Planiglobului	L 15.—
Hărți mari de perete a Continentelor M. 1.50 pe 1.40	à 100—140 L
Tablourile Familiei Regale, M. S. Regele și M. S. Regina	à L 20.—
Tablouri le Familiei Principele și Princese Moste- nitoare	à L 10.—
Tablouri Istoricre repres. Scene din Istorie Țării, 40 Tablouri	à L 10.—
Material de Studiu pentru Școli, Globuri și Obiecte de Matematică	

Cereți cataloage speciale și ori ce lămuriri

Fondate în anul 1868 **FABRICILE
 DE MAȘINI SOC. AN.
 A N D. R I E G E R**

Sibiu, Piața Lemnelor 5. și Târgul de Fân 1.

Telefon : Fabricile 252. Prăvălia I. 251.
 Adresa telegrafică : Famarieg.

Toate solutiile da mașini agricole ca : garnituri de terat pen-
 tru mână cu mâna, cu cai și cu putere motorică, vâ-
 turături, trioare, mașini de sămănat porumb, greble
 de adunat fân și bucate, pluguri de diferite sisteme,
 mori pentru poame și struguri, teacuri pentru poame,
 struguri și semințe uleioase simple și hidraulice.
 Mașini textile cu mașini de scărmanat lâna, lup scărmană-
 tor, darac, piuă și mașini de răsucit.
 Pompe ca : pompe de ridicat, pompe „Fauler“ pentru zămuri
 de gunoi, pompe aspiratoare, respingătoare pentru con-
 strucțiuni cu cilindri dubli, „Erika“ pompă cu lanț
 pentru fântâni, Piese de rezervă pentru toate mașinile.
 Cel mai mare atelier de reparațiuni pentru construcțiuni
 de fier, instalațiuni de transmisiuni, roți dințate etc.
 Construcțiuni de morți și unelte ca : roți pentru apă, scute
 pentru morari, diverse piese pentru mori etc.
 Turnătorie de fier și triburi se toarnă tot felul de piese din
 fontă pentru construcțiuni și mașinării după modelele
 proprii, sau modele străine, desenuri ori schije dela
 cele mai mici până la 10.000 kg. o bucată, secțiune
 specială pentru tot felul de roți dințate. Secția specială
 pentru repararea locomotivelor și vagoanelor.
 Depozit de tutori de presiune, bucăți fasonate, armături
 pentru fântâni, discuri pentru curele de transmisiuni
 de prima calitate, motoare de benzină, tuburi pentru
 gaz, fitting, cărbuni de piatră și cocs.
 Mare depozit de cherestea toate solutiile și dimensiunile în
 lemnări de construcțiuni, scânduri, lați etc.
 Cele mai bine asortate magazii și prăvălii de fierărie.
 La cerere servim oferte cu prețurile cele mai avantajoase

FABRICA DE BERE S. A. DIN TURDA

FABRICAȚIA SPECIALĂ
COROANA

bere nutritoare din malț dublu
 și

G L O R I A

bera cea mai gustoasă și renumită

Fabrică : TURDA

Depozit general : CLUJ, Calea Dorobanților No. 11

Răspândiți Societatea de Mâine !

Magazin de candelabre pt. Ardeal S. A.

CLUJ, CAL. REG. FERDINAND 11.

**Mare depozit de lămpi
 și material electric !**

VÂNZARE EN-GROS ȘI EN-DETAIL

Intreprinderile Forestiere Rom. S.A.
 Cluj, Calea Regele Ferdinand 38

Se ocupă cu exploatarea
 de păduri, cu industriali-
 zarea lemnului și finan-
 țarea întreprinderilor
 similare.

Capital social lei 65.000.000

Uzine : Leșnic, Coșnea, Cloșani, Valea
 Drăganului (Poeni)